

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 12 (611)

LIETUVOS UNIVERSITETŲ TARPTAUTINIS PRIPAŽINIMAS

Stipriausi Lietuvos universitetai – VU ir VGTU

Vėly birželio 6 d. vakarą paskelbti naujausi tarptautiniai universitetų reitingai „QS World University Rankings 2019“, kurie parodė, kad geriausiais rezultatais šiemet vėl pasižymi sostinės universitetai.

Aukščiausiai tarp Lietuvos universitetų atsidūrė Vilniaus universitetas (VU) – naujajame reitinge jis yra 488 vietoje (praėjusiais metais buvo 401–410). Antras geriausiai įvertintas – Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VGTU), kuris stabiliai išlaikydamas poziciją užima 581–590 vietą tarp visų reitinguotų pasaulio universitetų (anksčiau pateko į 551–600 kategoriją). Į reitingą taip pat pakliuvo ir Kauno universitetai – KTU ir VDU, kurie atitinkamai atsidūrė 751–800 ir 801–1000 vietų kategorijose. Praėjusiais metais jie buvo 701–750 ir 801–1000 vietų kategorijose. *Parengta pagal VGTU pranešimą*

■ VGTU rūmai. VGTU nuotr.

Seimo narys, Laikinosios Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo komisijos pirmininkas Lauras Stacevičius. J. Jasaičio nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Lietuvos mokslininkų tarptautinis pripažinimas ● 1 p.

Kokia žmonijos ateitis? ● 3 p.

Akademinės bendruomenės vaidmuo, stabdant valstybės eroziją ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3 p.

Lietuvos švietimo finansavimas: deklaracijos, pažadai ir tikrovė ● 5 p.

Kas taps naujuoju KTU rektoriumi? ● 6 p.

Ar Lietuvai gali padėti Airijos pavyzdys? ● 6 p.

Iškilių asmenybių galerijoje – gydytojas Jonas Staugaitis ● 9 p.

Profesorės Onos Voverienės jubiliejus ● 10 p.

Naujos knygos ● 11 p.

Kviečia senovinės technikos muziejus Smalininkuose ● 12 p.

Baltijos šalių universitetai bendradarbiaus su CERN

Aštuoni Latvijos, Estijos ir Lietuvos universitetai įsteigė Baltijos šalių grupę, kuri bendradarbiaus su Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacija (angl. *The European Organization for Nuclear Research*), bendrai vadinama CERN. CERN yra vienas didžiausių ir geriausiai žinomų mokslinių tyrimų centrų pasaulyje. Šioje grupėje dalyvaus ir Kauno technologijos universitetas. Ženevoje universitetų atstovai pasirašė tarpusavio bendradarbiavimo memorandumą. Tai – unikalus susitarimas CERN istorijoje, nes iki šiol nė viena regiono šalis neturėjo galimybės teisiskai derinti ben-

droso pozicijos su pasaulyje lyderiaujančiu inovacijų ir mokslinių tyrimų centru.

CERN Baltijos grupę sudaro Kauno technologijos universitetas, Rygos technikos universitetas, Latvijos universitetas, Vilniaus universitetas, Estijos nacionalinis biochemijos institutas, Talino technologijos universitetas, Tartu universitetas ir Rygos Stradinio universitetas.

Lietuva – pirmoji iš Baltijos šalių jau igijo CERN asocijuotojo nario statusą, kurio taip pat siekia Latvija ir Estija. Bendradarbiavimo memorandumo pasirašyme dalyvavo CERN tarptautinių ryšių direktorė Charlotte

Warakaulle, o CERN Baltijos šalių grupės pirmininku tapo Rygos technikos universiteto profesorius Tomsas Torimsas. „CERN Baltijos grupės įkūrimas yra stiprus signalas CERN Tarybai, kad Baltijos regiono universitetai susivienys, siekdami koordinuoti savo vykdomą mokslinę veiklą, kad galėtų dalyvauti CERN eksperimentuose“, – sako T. Torimsas. Naujoji grupė vykdys tarptautines magistro ir doktorantūros studijų programas dalelių fizikos ir greitintuvų technologijų srityse. Tai sudarys sąlygas Baltijos šalių studentams įgyti žinių, kurios reikalingos bendradarbiaujant su CERN. *Parengta pagal KTU pranešimą*

Airijos prezidentas – VDU garbės daktaras

Birželio 20 d., trečiadienį, 14 val. Kaune įvyko iškilmingas Vytauto Didžiojo universiteto Senato posėdis, kurio metu Airijos prezidentui Michael D. Higgins įteiktos VDU Garbės daktaro regalias. Prezidentui Garbės daktaro vardas bus suteiktas socialinių mokslų srityje už humanistinių vertybių sklaidą, veiklą žmogaus teisių srityje ir savo šalies

paveldo išsaugojimą.

Anot VDU rektoriaus profesoriaus Juozo Augučio, įkvepia visa prezidento M. D. Higgins gyvenimo istorija, kurioje jo sieki pažinti pasaulį, suvokti dėsnius ir procesus lydėjo troškimas mažinti neteisybę gimtojoje Airijoje ir visame pasaulyje.

(Plačiau – kitame numeryje)

■ Airijos prezidentas Michael D. Higgins

AKTUALIJOS

Teismas apgynė žinomą mokslininką

Birželio 4 d. Kauno apylinkės teismas išteisino profesorių habil. dr. Gediminą Merkį dėl tariamai jo suorganizuotos šmeižto kampanijos prieš Kauno technologijos universitetą. Pernai birželį grupė mokslininkų kreipėsi į Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierių, prašydami ištirti Petro Baršausko veiksmus dėl jo monografijos, rengiant ir ginant daktaro disertaciją.

Reaguodama į tai, KTU Korporatyvinių ryšių direktorė Ornela Ramašauskaitė išplatino pareiškimą, kuriame prof. G. Merkys buvo kaltinamas, neva kartu su kitais mokslininkais pradėjęs šmeižto kampaniją, nukreiptą prieš KTU. Prie šio pareiškimo O. Ramašauskaitė pridėjo ir VSD atmintinę, nurodančią, kaip atpažinti ir apsisaugoti nuo galimai užsienio valstybių žvalgybos tarnybų ar jų paveiktų asmenų veikimo.

Ši medžiaga buvo įkelta į KTU interneto svetainę, iš kurios ją ėmė tiražuoti žiniasklaida (dienraščiai „Kauno diena“, „Klaipėda“, internetinis portalas „15min“). Pareiškime O. Ramašauskaitė skelbė, kad mokslininkų grupės, tarp jų ir prof. habil. dr. Gedimino Merkio, paskleista informacija apie P. Baršauską neatitinka tikrovės, faktai sąmo-

ningai iškraipomi, o G. Merkio išplatintas pranešimas neva yra puikus pastaruoju metu visame pasaulyje viešoje erdvėje siaučiančio „netikrų naujienų“ („fake news“) srauto pavyzdys. O. Ramašauskaitės nuomone, tokių „naujienų“ vienintelis tikslas – „apjuodinti“ konkrečius asmenis, įmones, institucijas, pakenkti jų reputacijai. Šiuo atveju – pakenkti Kauno technologijos universitetui ir jo vadovui. „Tai panašu į tendencinę, gerai apgalvotą ir sąmoningą šmeižto kampaniją prieš KTU, kai vienas žmogus su keliais bendraminčiais savo noru ar veikiamas išorinių politinių, ekonominių jėgų siekia sukiršinti vidinę bendruomenę, trukdyti įprastą institucijos darbą, paveikti visuomenės grupių nuomones, daryti neigiamą įtaką net visai Lietuvos aukštojo mokslo sistemai“, – teigė O. Ramašauskaitė.

Netrukus portale „15min.“ ji paskelbė dar vieną straipsnį – „Šmeižto kampanija prieš KTU: planas A nepavyko, bandomas planas B“. Taip iš esmės KTU pradėjo viešą prof. G. Merkio įpydymo kampaniją. Po šių publikacijų profesorius neteko su viena įmone dėl sociologinių tyrimų beveik sudaryto 28 tūkst. eurų vertės sandorio. Jis kreipėsi pagalbos į žiniasklaidą, prašydamas paneigti

apie jį KTU skleidžiamą dezinformaciją. Bet veltui.

Teisingumą prof. G. Merkys rado teisme. Kauno apylinkės teismas nustatė, kad profesorius buvo kaltinamas nepagrįstai, o KTU administracijos paskleisti duomenys apie jį neatitinka tikrovės. Reikšminga tai, kad KTU administracija, siekdama apginti plagiatu kaltinamą buvusį KTU rektorių, naudojo nesąžiningus ir neleistinus, bet viešoje erdvėje plačiai paplitusius oponentų juodinimo būdus. KTU prof. G. Merkį mėgino susieti su antivakarietiškais ir prorusiškais jėgomis. Būtent taip pasielgė O. Ramašauskaitė, kaltindama profesorių sąsajomis su prorusiškais jėgomis, nors G. Merkio šeima yra netgi nukentėjusi nuo sovietinių represijų.

Teismas konstatavo, kad tokie KTU administracijos veiksmai yra ypač įžeidžiantys, jie padarė moralinę žalą profesoriui ir jo šeimai, žeidė šios šeimos garbę ir orumą, pažemino gerą prof. G. Merkio vardą visuomenėje ir suponavo neigiamas visuomenės nuostatas apie jį. Svarbiausia, kad KTU administracija šią šmeižto kampaniją darė sąmoningai.

Teismas įpareigojo Kauno technologijos

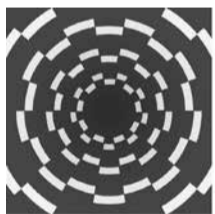
universitetą per 10 kalendorinių dienų nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos savo lėšomis viešai (KTU internetiniame puslapyje ir tose medijose, kuriose buvo paskelbta, t. y. dienraščiuose „Kauno diena“, „Klaipėda“, taip pat interneto žinių portale „15min“) paneigti paskleistus duomenis, kurie neatitinka tikrovės, žemina Gedimino Merkio garbę ir orumą, išplatinant tokio turinio paneigimą:

„Informacija, skelbta apie G. Merkį tuometinės KTU korporatyvinių ryšių direktorės O. Ramašauskaitės publikacijoje „Prieš KTU tęsiama šmeižto kampanija“, neatitinka tikrovės, žemina jo garbę ir orumą, skaudina jį kaip profesorių ir rezistentų sūnų. Tai yra netiesa, kad 1) prieš KTU tęsiama šmeižto kampanija, kurios tikslas aptariamam atveju – pakenkti Kauno technologijos universitetui ir jo vadovui; 2) netiesa, kad tai „panašu į tendencinę, gerai apgalvotą ir sąmoningą šmeižto kampaniją prieš KTU, kai vienas žmogus su keliais bendraminčiais savo noru ar veikiamas išorinių politinių, ekonominių jėgų siekia daryti neigiamą įtaką visai Lietuvos aukštojo mokslo sistemai.“

Teismas taip pat įpareigojo KTU atlyginti prof. G. Merkiui neturtinę žalą ir bylinėjimosi išlaidas. *Šaltinis: Pozicija.lt, 2018-06-07* ■

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAI

Ieškomi kandidatai eiti akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus pareigas

Lietuvos
mokslo
taryba

Giedrė Kojelytė

Lietuvos mokslo tarybos sudaryta atrankos komisija neatrinko nė vieno kandidato rekomenduoti eiti akade-

minės etikos ir procedūrų kontrolieriaus pareigas. Sprendimą komisija priėmė atsižvelgdama į gautus visuomenės atsiliepimus apie kandidatus ir pokalbius susitikimuose su jais. Kandidatų eiti akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus atranka bus pradėta iš naujo.

Atrankos komisija susitiko su LR teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamento Teisinės pagalbos skyriaus vyriausiąja specialiste dr. Rūta Bakševičiene, Mykolo Romerio universiteto Viešojo valdymo fakulteto Politikos mokslų instituto

profesoriumi dr. Adu Jakubausku, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės instituto profesore dr. Milda Vainiute ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto Aplinkos inžinerijos fakulteto docente dr. Marina Valentukevičiene.

Kontrolierius yra valstybės pareigūnas, nagrinėjantis skundus, pranešimus ir savo iniciatyva atliekantis tyrimus dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų, įtvirtintų mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksuose, pažeidimų. Jį 5 metų kadencijai skiria Seimas Lietuvos mokslo tarybos tei-

kimu. Tas pats asmuo negali būti skiriamas daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Kontrolieriaus kandidatūra atrenkama konkurso būdu, įvertinus, kaip kandidatai atitinka teisės aktais nustatytus reikalavimus ir yra pasirengę vykdyti kontrolieriaus pareigas. Konkursą vykdo Lietuvos mokslo taryba.

Išsamesnę informaciją teikia mokslinė sekretorė dr. Reda Cimpmperman tel. +370 670 30 973, +370 681 13 982, e. p. reda.cimpmperman@lmt.lt. *Parengė Giedrė Kojelytė, LMT Komunikacijos ir ryšių su visuomene specialistė* ■

Lietuvos mokslo ryšių biuras pirmininkaus IGLO tinklui Briuselyje

Lietuvos mokslo ryšių biuras Briuselyje LINO išrinktas vienerius metus pirmininkauti Europos Sąjungos šalių narių ir asocijuotų šalių mokslo ir inovacijų ryšių biurų tinklui IGLO (angl. *Informal group of RTD Liaison Offices*). Sprendimą IGLO nariai priėmė vienbalsiai, LINO biuras pirmininkavimą pradės nuo liepos 1 d.

„Lietuva šios organizacijos nare tapo vos prieš metus, todėl pirmininkavimas IGLO yra didelis kolegų pripažinimas. LINO biuras dar tik pradeda savo veiklą Briuselyje, tad ši patirtis bus itin naudinga siekiant didinti Lietuvos mokslo žinomumą ir skatinti tarptautines tyrėjų partnerystes“, – teigė LINO biuro vadovė dr. Brigita Serafinavičiūtė.

Vienerius metus IGLO pirmininkau-

jantys biurai koordinuoja tinklo veiklą, kas mėnesį rengia biurų vadovų susitikimus ir jiems vadovauja, užtikrina informacijos sklaidą, atstovauja tinklui susitikimuose ir iniciatyvose. Pasak B. Serafinavičiūtės, svarstoma galimybė pirmininkavimo metais suorganizuoti biurų atstovų vizitą į Lietuvą. IGLO bent kartą per mėnesį organizuoja tinklo narių susitikimus su Europos Sąjungos mokslo politikos sprendimų priėmėjais ir taip ne tik gauna aktualios informacijos, bet ir prisideda prie poveikio Europos Sąjungos sprendimams mokslo ir inovacijų srityje. Tinklo nariai taip pat analizuoja Europos Sąjungos politikos kryptis, tarpusavyje dalinasi informacija, organizuoja renginius. Narystė IGLO taip pat suteikia šalims galimybę

užmegzti arba stiprinti bendradarbiavimo ryšius su kitomis Europos mokslo erdvėje veikiančiomis šalimis.

Įsteigus LINO biurą, Lietuvai atsivėrė galimybė dalyvauti šiame aktyviame ir Europos Komisijos atstovų vertinamame tinkle. Oficialiai LINO biuras IGLO nariu tapo 2017 m. birželio 7 d. Dabar IGLO tinklas vienija 29 biurus iš 27 šalių.

Apie IGLO

IGLO yra neformali asociacija, kurios tikslas – gerinti informacijos mainus, bendravimą ir bendradarbiavimą tarp organizacijų narių, nacionalinių mokslinių tyrimų sistemų ir Europos Sąjungos institucijų. Į šią organizaciją priimami tik tie nacionaliniai

biurai, kurie turi savo atstovybes Briuselyje (<http://www.iglortd.org>).

Apie LINO biurą

Lietuvos mokslo ryšių biuras Briuselyje yra Lietuvos mokslo tarybos dalis. LINO biuro misija – bendradarbiaujant su Lietuvos mokslo ir inovacijų srityje veikiančiomis institucijomis, mezgant ir palaikant ryšius su Europos Sąjungos institucijomis ir potencialiais partneriais, padėti Lietuvos tyrėjams vystyti tarptautinį bendradarbiavimą ir sėkmingai dalyvauti Europos Komisijos mokslo finansavimo programose (<http://lino.lmt.lt/>). Išsamesnę informaciją teikia LINO biuro vadovė dr. Brigita Serafinavičiūtė mob. tel. +32 479 098 463, e. p. brigita.serafinavičiute@lmt.lt. ■

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Ar Žemei dar reikia žmonių?

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Vos keletas yra girdėję, kad visų didžiai mokyty žinovų seniai pasmerktame universitete darbuojasi atokesnių vietovių tyrinėtojas, rašantis ir kalbantis apie kaimą, kuris jau niekam nebeįdomus, nes netrukus visa, kas ten dar gyva, baigs išmirti. Dabar svarbus tik superdmiestis ir magistralė A1. Visa kita – praėjusių šimtmečių smulkmenos, nebeįdomios net šių laikų istorikams.

O kas tie visažiniai ekspertai? Aišku, kas. Tie, apie kuriuos rašoma „WHO IS WHO IN THE WORLD“. Tai absoliučiai apie viską išmanantys bankininkai – „misteriai BVP“ ir jų kolegos, beapeliaciniai tonu pareiškiantys, kad Balbieriškyje galima tik „žolę ravėti“. Tai „Maxima“, „Iki“, „Rimi“ ir panašių prekybos centrų vadybininkai. Tai žymiausi politologai, kaip, pavyzdžiui, Tomas J., kuris, net niekada nesilankęs jo pasmerktame universitete, „be jokios abejonės“, ŽINO, kad jo nebus, nes... jo ir nebereikia. Panašiai, kaip praeitų amžių istorikas Janas Dluogošas, kuris nei lankėsi Lietuvoje, nei mokėjo lietuviškai, bet apie lietuvius „žinojo viską“ ir Lietuvą vaizdavo kaip nykų pelkėtų miškų, gyvačių ir puslaukinių žmogų kraštą.

Tai „mostos“, kurios žino, kad Lietuva tik mažėja ir mažės net ir 2050-ųjų (žinoma, jei iki to laiko neišnyks visai). Tai politikais save vadinantys, kaip, pavyzdžiui, Gabrielius L., aiškinantis, kad Lietuvai „užteks 2–3 universitetų“ (tik vis neapsisprendžiantis – dviejų ar trijų). Tai Vyriausybės kabineto nariai ir narės, neturintys nieko bendra nei su mokslu, nei su švietimu, nei su kultūra ir menu, bet „vadovauja“ būtent tokioms institucijoms. Ir gerai vadovauja, nes žino, kad Lietuvoje sukurtų mokslo darbų ekspertais gali būti tik užsieniečiai. Ir tik tokie, kurie į Lietuvą jos „ekspertuoti“ atvažiuoja tik kartą per šimtmetį, ir tik tada, jei jiems „riebiai“ atsilyginama. Tai ir aukščiausi valstybės pareigūnai, kurie net ir iki 2017-ųjų pabaigos postringavo apie vos ne penkis dešimtis lietuviškų universitetų, o mokytojams ir dėstytojams ramiai aiškino, kad „didesnius atlyginimus gausite tada, kai geriau dirbsite“ (kai švietimo ir mokslo kokybė pakils į „nobelines“ aukštumas ir pirmuosius visų reitingų dešimtukus). Logiška, kaip „du kart du“: kai geriausiai už visus dirbsi, tada šiek tiek daugiau gausi. Juk čia Lietuva, kurioje normalu mokėti „minimumą“ arba dar mažiau.

Tai statybų magnatai, kuriems didžiausias Lietuvos edukologijos universiteto trūkumas yra tai, kad jo korpusai stovi prestižine vadinamoje Žvėryno mikrorajono vietoje. Todėl ši universitetą reikia perkelti į Kauną arba... visai nugriauti. Jų nuomonė – svarbiausia ir švietimą, ir mokslą administruojančioje ministerijoje. Todėl jau liepos 1 d. šis universitetas nutrauks savo veiklą, o jo daugiau kaip 80 metų kaupta patirtis bus įvertinta kaip niekinė.

Prie ekspertų reikia priskirti ir Seimo kai kurių frakcijų vadovus, kurie „žino“, kad reikia praturtinti lietuviškąjį raišydą, ir nėra jokio reikalo priešintis strateginiam partneriui „dėl tų trijų raidžių“. Ir visai nesvarbu, kad tos trys raidės iškreipia rašto ir garso santykį. Daug svarbiau patenkinti vadinamojo „strateginio partnerio“ pretenzijas, kuris, beje, to nereikalauja iš kaimynų latvių, nesikėsina į jų žemes ir neskundžia jų tarptautiniams teismams. Įdomu, kodėl?

O dėl tų ir kitų raidžių tarimo nereikia jaudintis, nes tik pasiklauskite, kaip taisyklingai televizijos laidų vedėjai angliškai taria užsienio veikėjų pavardes ir vardus. Todėl ir

tie mūsų parlamento vadovai dėl „trijų raidžių problemos“ yra ramūs, nesibaiminantys, kad vis labiau kantrybės netenkanti liaudis gali juos pasiūsti „ant trijų raidžių“ (aišku, kad nelietuviškų). Nesvarbu net tai, kad iš tų pagarsintų trijų raidžių tikrai ne visos yra „strateginio partnerio“ raidyne.

Suprantama ir tai, kad absoliučią daugumą mūsų kolegų yra paveikęs tas technokratinis požiūris, kai svarbu tik BVP, pelnas, infliacija ir defliacija, eksportas ir importas, vertė ir kaina, konkurencija ir vartojimas, atliekos ir krizės. Tiesa, kai kam jau ir „paskutinė krizė“ atėjo, o kai kas tik smagiai krizena. Žmogaus esmės suvokimo ir minties apie jo svarbiausių poreikių tenkinimą visuose šiuose postringavimuose nėra nė kvapo.

O ir kas tas žmogus? Juk tai baisiausiai netobula, neretai net neprognozuojama, nepatvari, subjektyvi būtybė. Ir tam įrodymų – daugiau negu reikia. Pavyzdžiui, jei ji galutinai „sugenda“, užtenka įkišti į krematoriumo krosnelę ir po kelių akimirų nieko nebelieka. Nejaugi dar tikėtės, kad po poros dešimtmečių išliks kapinės, į kurias per Vėlines susirinks lietuviai parymoti artimųjų amžinojo poilsio vietoje? Saujelę pelenų galima panaudoti nebent dirvai patręsti, bet ir tai – visai nebūtina, nes kokių tik nori „mineralinių trąšų“ už prieinamą kainą ir be jokių kliūčių galima atsivežti iš pasaulio bazių. Nesvarbu, kad savoji „Achema“, daug metų tarnavusi kaip pagrindinis jonaviškų (ir ne tik) darbdavys, desperatiškai kalba apie greitą bankrotą.

Antai vienos visiems gerai žinomos pinigų skirstymo agentūros atstovas su didžiausiu patosu pasakoja, kokį efektą gavo, įdarbinę „robotę“: dirba septynias dienas per savaitę – po 24 valandas, atlieka 6–8 projektų vertintojų darbą ir padaro kelis kartus mažiau klaidų. Aišku, nestreikuoja, didesnio atlyginimo neprašo, profsąjungų ir NVO veikloje nedalyvauja... Visų privalumų ir pranašumų net neišvardinsi.

Kas, pavyzdžiui, yra lakštingala, volungė, strazdas, griežlė? Na, kažkokie čirškiantys padarėliai, kurių 99,99 proc. dabartinių „homo sapiens“ nėra net matę. Nebent kažką atsitiktinai nugirdo per Salemono Paltanavičiaus arba Liberto Klimkos laidas. Šiaip jie gyvena „virtualioje realybėje“.

Tiesa, niekaip nesuprantu, kodėl tiems „homo sapiens“ taip prilipo „realybė“ ir „progresas“. Kuo blogi mūsų lietuviški, taip lengvai ištariami žodžiai „tikrovė“ ir „pažanga“? Gal pasiūlykime tai švedų organizacijai įsteigti Nobelio premiją tiems, kurie įrodys, kuo realybė pranašesnė už tikrovę, o progresas už pažangą? Beje, Tasmanijos (labai toli nuo Lietuvos) profesorius Algimantas P. Taškūnas yra išleidęs „Nereikalingų svetimų žodžių rinkinį“, kuriame tų, mums visai nereikalingų, surašyta net keli tūkstančiai.

Kas, pavyzdžiui, ta karvė, dėl kurios taip jaudinasi ir ūkininkai, ir kaimo raidos tyrėjai? Jau daugybę kartų visuomenei pranešta, kad būtent tie stambieji raguočiai yra didžiausias taršos šaltinis – klimato kaitos kaltininkas. Kas tas arklys? Kam jis šiandien reikalingas? Nebent kokio turčiaus pramogai ir sportinei daugiakovai. Kas ta višta, antis, žąsis? Paukščių fabriko žaliavos rūšys? Netrukus kas nors išras sintetinius kiaušinius, kurie bus daug tobulesni, prisotinti vitaminų ir mikroelementų. Ir tokių netobulų padarų visai nebereikės...

Bet gal dar yra prašvaisčių? Dar praėjusių metų pradžioje „Mokslo Lietuvoje“ pranešėme apie MRU (dar vieno „ekspertams“ nereikalingo universiteto) mokslininkų parengtą studiją, kurioje sakoma, kad būtent socialinė nelygybė yra pati didžiausia kliūtis ne tik ekonomikos, bet ir visos žmonių kultūros pažangai. Jie kalba apie kultūros būtinybę, apie moralinį nuosmukį. Tai visiškai priešinga tam, apie ką postringauja technokratiškieji „ekonomistai“ ir „vadybininkai“. Tai gal dar ne visi beprotišku tempu ritasi į prarają? Tik man baisu, kad apkurte ir apakę bėgantieji jų nesutryptų. Ar kam nors pavyks sustabdyti tuos absurdo varžybų dalyvius, tą jau nieko nebeįveičiančią zombių bandą?

Visai neseniai žiniasklaida („gandasklaida“) pranešė stulbinamą inovaciją – apie žmogaus ir roboto meilę. O kodėl ne? Juk yra ne tik pedofilai ir translyčiai, ne tik zoofilai (vyras ir ožka – argi ne šeima?), nekrofilai (įsimylintys negyvėlius, juk jokių problemų – nei vaikų, nei uošvių)... Tai kodėl ketvirtosios industrinės revoliucijos išvakarėse neįsimylėti robotu ar robotės? Tiesa, kol kas dar nežinoma, kaip atskirti, kuriai lyčiai kuris iš jų priklauso ir kokia jų „orientacija“.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Seimas ragina Vyriausybę patvirtinti Sajūdžio bei Nepriklausomybės atkūrimo laikotarpio mokslinių tyrimų ir paveldo išsaugojimo programą. Seimas, minėdamas Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio (LPS) įsteigimo trisdešimties metų jubiliejų, paragino Vyriausybę inicijuoti ir patvirtinti Sajūdžio bei Nepriklausomybės atkūrimo laikotarpio mokslinių tyrimų ir paveldo išsaugojimo programą, užtikrinti tinkamą šios programos daugiamečių finansavimą. LPS iniciatyvinė grupė buvo įsteigta 1988 m. birželio 3 d.

Seimas atkreipė dėmesį, kad Lietuvos Sąjūdžio reikšmė tiek Lietuvai, tiek pasaulio istorinei raidai iki šiol nėra pakankamai išnagrinėta, nors dėl Sąjūdžio žmonių ryžto Lietuva 1988–1991 m. tapo ypatingu geopolitiniu reiškiniumi, dariusiu reikšmingą įtaką to meto Vakarų politikai. Rezoliucijoje pabrėžiamas esminis Sąjūdžio vaidmuo, atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę ir grąžinant ją į laisvų, demokratiškas valstybių šeimą. Kaip pabrėžiama priimtame dokumente, Sąjūdis atliko ypatingą vaidmenį telkiant Baltijos šalių liaudies frontų pajėgas ir padedant Rusijos bei kitų Sovietų Sąjungos respublikų demokratams griauti totalitarinę imperiją, taip pat suvienijo įvairių tautybių ir religijų žmones, kuriuos siejo bendražmogiškos ir vakarietiškos demokratijos vertybės.

Pasaulinis 2018 m. moterų politikos lyderių suvažiavimas. Birželio 7 d. Seimo rūmuose prasidėjo pasaulinis 2018 m. moterų politikos lyderių suvažiavimas, į kurį susirinko per 300 politikos, verslo, tarptautinių organizacijų lyderių iš daugiau nei 90 šalių tartis dėl moterų lyderystės politikoje skatinimo, lygiaverčių ekonominių galimybių užtikrinimo ir smurto prieš moteris stabdymo. Šių metų suvažiavimo šūkis – „Jau laikas: 100 priešasčių veikti!“

Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis, atidarydamas ir pasveikindamas moterų politikos lyderių suvažiavimo svečius, pabrėžė, kad Lietuva visada aiškiai pasisakė už lyčių lygybę ir galimybes. „Šiais metais Lietuva švenčia Valstybės atkūrimo 100-metį. Kartu tai ir balsavimo teisės suteikimo moterims 100-metis. Galimybės moterims aktyviai dalyvauti politikoje atvėrė 1918 m. Lietuvos valstybės laikinoji konstitucija. Už tokią drąsą ir ambicingą gerąją prasme pasiryžimą esame dėkingi moterims“, – pažymėjo parlamento vadovas.

Seimas svarstys siūlymą didinti atlyginimus mokslu darbuotojams. Seimas pradėjo svarstyti švietimo ir mokslo ministrės Jurgitos Petrauskienės pristatytas Mokslo ir studijų įstatymo pataisas, kuriomis siūloma nuo 2019 m. sausio 1 d. apie 16 proc. padidinti dėstytojų ir mokslininkų atlyginimus.

Kaip teigė švietimo ir mokslo ministrė, šiuo metu dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų atlyginimai yra visiškai nekonkurencingi šalies ir tarptautinėje darbo rinkoje. Pagal teikiamas pataisas pareiginės algos koeficientai nuo kitų metų pradžios instituto direktoriams siektų nuo 10,0 iki 17,83 (vietoj 8,62–15,37), instituto mokslinio sekretoriaus – nuo 7,51 iki 14,35 (vietoj 6,47–12,37), vyriausiojo mokslo darbuotojo – nuo 8,61 iki 15,5 (vietoj 7,42–13,36), vyresniojo mokslo darbuotojo – nuo 7,51 iki 12,04 (vietoj 6,47–10,38), mokslo darbuotojo, tyrėjo, mokslininko stažuotojo – nuo 7,51 iki 9,16 (vietoj 6,47–7,9), jaunesniojo mokslo darbuotojo – nuo 5,0 iki 6,32 (vietoj 4,31–5,45).

Vyriausiojo mokslo darbuotojo pareiginė alga kiltų 158–284 eurai, vyresniojo mokslo darbuotojo – 138–220 eurų, mokslo darbuotojo, tyrėjo, mokslininko stažuotojo – 138–167 eurai, jaunesniojo mokslo darbuotojo – 91–115 eurų. „Mokslinio personalo atlyginimų didinimas ne tik paskatins jaunas žmones rinktis mokslininko karjerą, bet ir motyvuos šiuo metu Lietuvoje dirbančius mokslininkus, o tai sudarys sąlygas siekti aukštos mokslo ir studijų sistemos kokybės, didinti šalies mokslinį produktyvumą ir konkurencingumą“, – teigia pataisų iniciatoriai. Pritarus projektui po pateikimo, toliau jis bus svarstomas pagrindiniu paskirtame švietimo ir mokslo komitete. Prie šio klausimo svarstymo Seimo posėdyje planuojama grįžti birželio 21 d.

Privačiose tarptautinėse mokyklose – istorijos, geografijos ir pilietinio ugdymo pamokos. Seimas antroje (svarstymo) stadijoje pritarė siūlymui įpareigoti privačias tarptautines mokyklas sudaryti sąlygas Lietuvos istorijos, geografijos ir pilietinio ugdymo pamokoms. „Tarptautinėse privačiose mokyklose Lietuvoje mokosi apie 590 Lietuvos vaikų. Ugdymas vyksta pagal užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų švietimo programas, į kurias įtraukiamas ir lietuvių kalbos mokymas. Tuo metu Lietuvos istorijos, geografijos, pilietinio ugdymo kai kuriose iš šių mokyklų mokoma tik minimaliai. Tai nedera su siekiu Lietuvoje ugdyti išsilavinusius ir patriotiškus savo valstybės piliečius“, – sakė Seimo švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas Eugenijus Jovaiša.

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

Trys Baltijos šalys pasirašė susitarimą dėl automatinio akademinio pripažinimo

Nuo šiol, baigus studijas vienoje Baltijos šalyje ir norint toliau studijuoti kitoje, aukštojo mokslo diplomas bus pripažįstamas automatiškai. Birželio 8 d. Vilniuje vykstančio 24-ojo Baltijos šalių švietimo ir mokslo ministrų susitikimo metu Estijos, Latvijos ir Lietuvos ministrai pasirašė susitarimą dėl su aukštuoju mokslu susijusių kvalifikacijų automatinio akademinio pripažinimo. „Tai istorinis momentas –

Europoje šiuo metu siekiama sukurti bendrą švietimo erdvę, ir mes šiandien žengiame pirmą žingsnį šia kryptimi, tad galime būti pavyzdys kitoms Europos valstybėms. Tikiu, kad ši sutartis bus labai naudinga mūsų jaunimui“, – sakė Estijos švietimo ir mokslo ministrė Mailis Reps.

„Mūsų bendras tikslas – naikinti barjerus. Ši sutartis – sėkmingo bendradarbiavimo tarp mūsų šalių pavyzdys“, – pažymėjo

Latvijos švietimo ir mokslo ministras Kārlis Šadurskis. Lietuvos švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė pažymėjo, kad sutartis sustiprins tiek Baltijos šalių, tiek Europos švietimo erdvę ir ties bendradarbiavimo tiltus.

Iki šiol, pavyzdžiui, įgijus bakalauro laipsnį Estijoje ar Latvijoje ir norint studijuoti magistrantūrą Lietuvoje, reikėdavo kreiptis į Studijų kokybės vertinimo centrą,

kad įgytas diplomas būtų pripažintas. Akademinio pripažinimo procedūra paprastai užtrukdavo apie mėnesį. Automatinis akademinio pripažinimo procedūra – vienas iš bendrų siekių Europos aukštojo mokslo erdvėje. Baltijos šalys jį žengia vienos pirmųjų Europoje. Iki šiol automatinio akademinio pripažinimo susitarimus yra pasirašiusios Beniliukso ir Šiaurės šalys. ■

Gedulo ir Vilties dienos minėjimas

Dr. Raimundas Kaminskas

Birželio 16 d. Lietuvos liaudies buities muziejuje Tremties ir pasipriešinimo sektoriuje vyko Gedulo ir Vilties dienos minėjimas. Čia yra unikalus muziejinis objektas, eksponuojantis vienintelę Europoje tremtinių jurtą ir tremties vagoną. Tokias pačias jurtas lietuviai tremtiniai statė prie Laptevų jūros.

Minėjime dalyvavo Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos–Atkuriamojo Seimo pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis su žmona Gražina, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojas Česlovas Vytautas

Stankevičius, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras dr. Vladimir Jarmolenko, svečiai iš Jakutijos (delegacijos vadovė – Agafija Pticyna), Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktorė Teresė Birutė Barauskaitė, Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“ nariai (vadovas – Jonas Markauskas), prof. A. Dumčius ir kiti buvę tremtiniai su giminačiais, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos atstovai, sąjūdiečiai ir kiti svečiai. Šį kartą kasmetinį renginį brolija „Lapteviečiai“ skyrė legendinės Dalios Grinkevičiūtės atminimui, apdovanodami jos vardo medaliu garbingus asmenis. Šiais metais buvo minima jau 77 metų sukaktis nuo siaubingų 1941 metų birželio įvykių. ■

Laptevų jūros tremtinių brolijos atstovai minėjime

Minėjimo dalyviai šalia jurtos

Prie vagono, kuriuo buvo vežami tremtiniai

Sveikiname profesorę Oną Voverienę jubiliejinio gimtadienio proga

Lietuvos mokslininkų sąjunga ir laikraščio „Mokslo Lietuva“ redakcinė kolegija sveikina ilgametę Lietuvos mokslininkų sąjungos narę ir laikraščio autorę prof. Oną Voverienę jubiliejinio gimtadienio proga. Linkime

profesorei geros sveikatos, gilaus kūrybinio įkvėpimo ir išpūdingų darbų.

LMS tarybos vardu pirmininkas prof. dr. Jonas Jasaitis,

„Mokslo Lietuvos“ redakcinės kolegijos vardu pirmininkas doc. dr. Raimundas Dužinskas ■

Verslas atvirai įvardijo, kaip supranta universitetų reformą

Įdomus aspektas – „MG Baltic“ dėmesys universitetams, kurie, verslo grupės akimis, tėra nekilnojamojo turto objektai. Šis turtas – viliojantis grobis. Iš čia ir aukštojo mokslo „reforma“, kurią numatyta inicijuoti, diskredituojant universitetus visuomenės akyse ir tikintis, kad taip bus pakirstas jų

gyvybingumas. Vertėtų pažymėti, kad tuo metu įpilti nuodai pasirodė gajūs. Jų matyti net ir dabar vykdomos aukštojo mokslo reformos kasdienybėje.

Cituojama iš <https://www.lzinios.lt/lzinios/Komentarai/kokia-purvo-prigimtis> ■

Kaip finansuojamas Lietuvos švietimas?

Prof. habil. dr. Bronislovas Kaulakys

Pabaiga. Pradžia Nr. 11 (610)

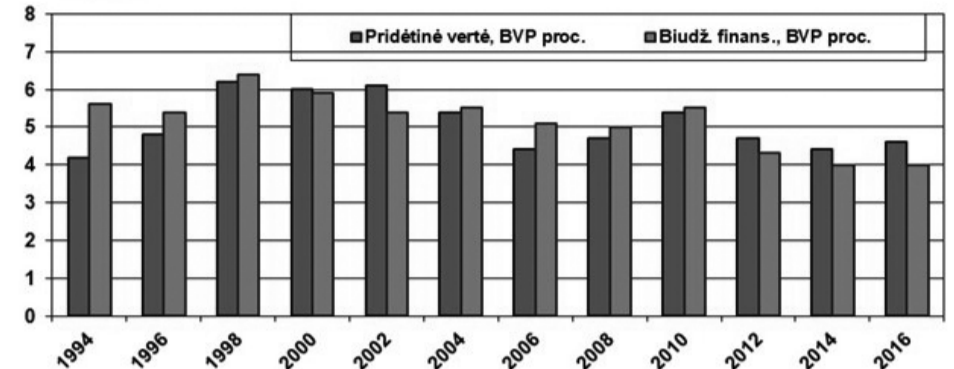
Finansavimo mažinimas

1 lentelė rodo, kad priešmokykliniam, pradiniam, pagrindiniam ir viduriniam ugdymui, t. y. visam bendrajam lavinimui, skiriama 2 proc. BVP, o aukštajam mokslui – tik 0,6 proc. BVP. 2008–2010 m. bendrajam lavinimui buvo skiriama apie 3 proc. BVP, o aukštajam mokslui – apie 1,2 proc. BVP (1

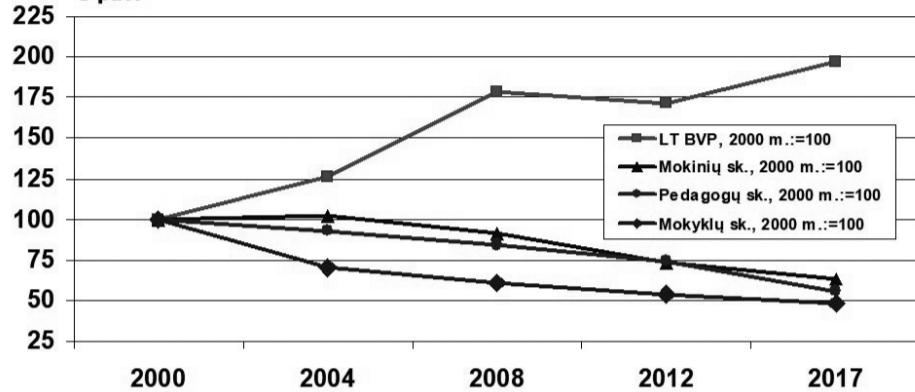
bendrojo ugdymo mokyklų, profesinio mokymo įstaigų ir aukštųjų mokyklų lėšos siekė 1 690 mln. eurų (2015 m. – 1 732 mln. eurų) ir sudarė 4,4 proc. šalies bendrojo vidaus produkto (2015 m. – 4,6 proc.). Tai yra visas – biudžetinis plus šalies ir užsienio fizinių ar juridinių asmenų – švietimo įstaigų finansavimas.

Kadangi iki 2011 m. funkcijos „kiti su švietimu susiję reikalai (švietimo politika, administravimas ir valdymas)“ finansavimas buvo priskirtas valstybės funkcijai „bendros valstybės paslaugos“, tai norint išlaikyti nuo-

2 pav.

3 pav.

paveikslas 2016 m. Statistikos departamento svetainėje).

1 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad visam švietimui – nuo ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo lavinimo iki auštojo mokslo – skiriama tik 3,6 proc. BVP. Dar 0,8 proc. BVP (302 mln. eurų – trečdaliu daugiau negu visiems universitetams ir kolegijoms kartu sudėjus!) taip pat priskiriama švietimui. Nors tai yra švietimo politikos, jo administravimo ir valdymo bei neformaliojo švietimo biudžetai. Taip pavyksta visą biudžetinį švietimo finansavimą pritempti iki 4,4 proc. BVP.

Leidinyje „Švietimas 2016“ rašoma: „2016 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigų,

seklumą, 2 paveiksle pavaizduotas realaus biudžetinio švietimo finansavimo kitimas procentais nuo BVP, nepriskiriant politikai, administravimui ir valdymui panaudojamų lėšų. Čia taip pat parodyta visa švietimo sukuriama pridėtinė vertė pagal Lietuvos statistikos 1994–2017 m. metraščių duomenis. Švietimo sukuriama pridėtinė vertė yra artima visam biudžetiniams bei šalies ir užsienio fizinių ar juridinių asmenų švietimui skiriamam finansavimui, kuris pastaruosius 5 metus yra apie 4,5 proc. nuo BVP.

Matome jau 20 metų trunkantį nuoseklų švietimo biudžetinio finansavimo mažinimą – nuo 6,2 proc. BVP – 1998 m. iki 4 proc. BVP – 2014–2018 m. 2010

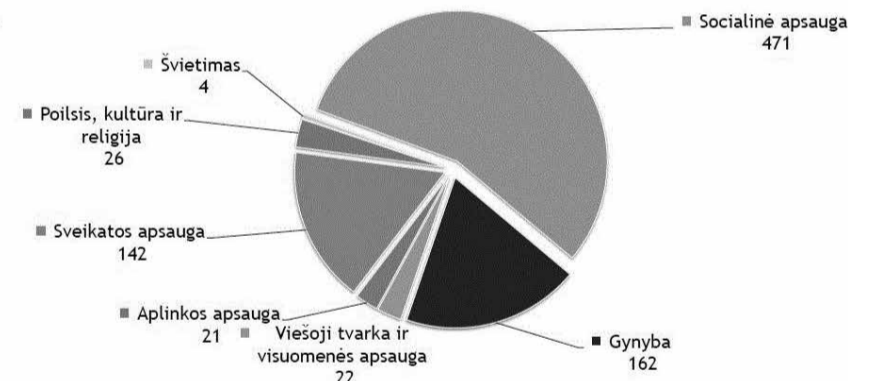
m. buvo stebimas santykinis padidėjimas, susijęs ne su realiu švietimo biudžeto padidimu, bet sąlygotas 15 procentais, lyginant su 2008 m. sumažėjusio bendrojo vidaus produkto. Realus švietimo finansavimas 2010 m. buvo apie 7 proc. mažesnis negu 2008 m.

Rašinėjimai, kad „Lietuvoje švietimui skiriama 15 proc. BVP“ (žr. „Lietuvos rytas“, 2018-03-13, 2018-03-20, 2018-03-23) arba net 17,7 proc. („The Global Innovation Index 2016“ ir „Google 2016“) yra daugiau negu absurdas. Po mano laiško Statistikos departamentui, klaida buvo ištaisyta ir „The

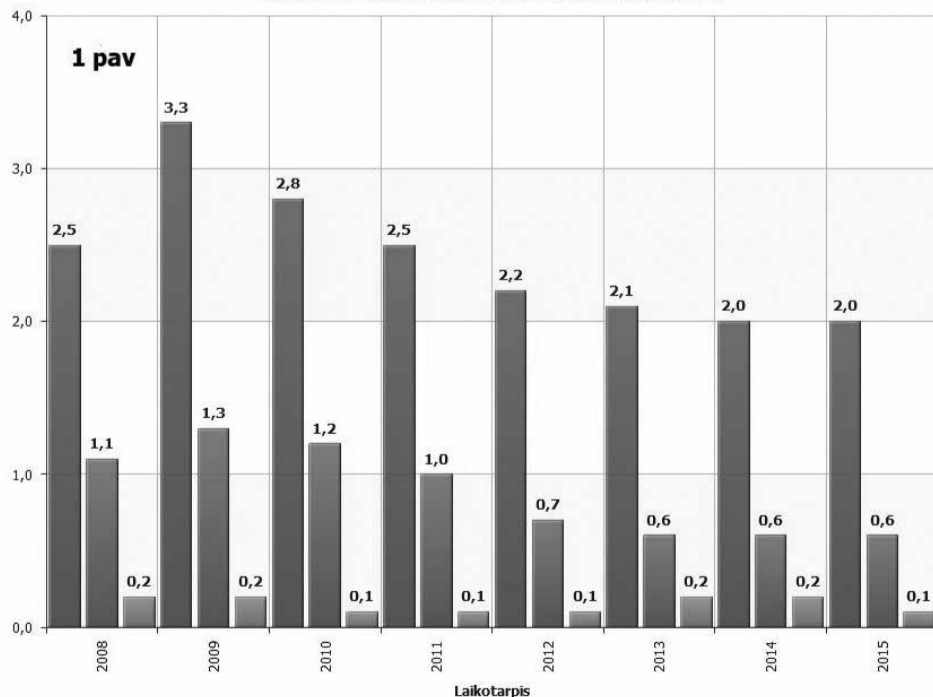
kartus – nuo 13,2 iki 41,9 mlrd. eurų.

Sunku suprasti, kaip prieš 15–20 metų, valstybei sukuriant dvigubai mažesnę negu dabar nacionalinį produktą ir be Europos Sąjungos paramos, vyko, ir ne taip jau blogai, ugdymas, mokymas ir studijos. Dabar, kai liko dvigubai mažiau mokymo įstaigų, o BVP padvigubėjo, patiriame milžiniškų finansinių sunkumų, kenčiame dėl mažų dėstytojų ir mokytojų atlyginimų, prastos mokslo kokybės. Lietuvoje, priešingai negu daugelyje šalių, nėra konkursų mokytojų ir dėstytojų vietoms užimti, nes nėra norinčių juose dalyvauti. Logiškai mąstant, mažėjant

4 pav.

Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos švietimui, palyginti su BVP

Global Innovation Index 2017“ skelbia, kad mes švietimui skiriame 4,61 proc. BVP (2013 m. duomenys) ir, kaip jau minėta, esame 64-ti iš 127 apžvelgiamų šalių. Švietimui skiriame mažiau ne tik už daugumą Europos valstybių, bet ir už Zimbabvę, Nigerį, Mozambiką, Ukrainą, Kirgiziją, Ruandą, Baltarusiją, Dramblio Kaulo Krantą, lygiuojamės į Mongoliją, Jemeną ir Etiopiją. Su tikslesniais duomenimis, apie 4 proc. BVP, būtume 81-mi, t. y. greta Burkina Faso.

BVP auga, mokyklų mažėja, o švietimo finansavimas blogėja?

Daugiausia vaikų, mokinių, studentų, pedagogų ir mokyklų buvo apie 2000-uosius. Iki dabar mokinių ir studentų sumažėjo apie 37 proc., pedagogų – 45 proc., o mokyklų net 52 proc. – nuo 2 520 iki 1 220, t. y. uždaryta beveik 1300 mokymo įstaigų. Per tą patį laiką realusis Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) pakilo 2 kartus: nuo 18 iki 36 mlrd. eurų 2010 m. kainomis (3 pav.). Nominalusis BVP (to meto kainomis) per 17 metų pakilo daugiau negu 3

darbo vietų, konkursų turėtų tik daugėti, t. y. labiau negu plėtros atveju. Tai klausimai ir politikams, ir valdininkams, ir ekonomistams.

Po to, kai 2013 m. Vyriausybė patvirtino Valstybinę švietimo strategiją 2013–2022 metams, nors joje ir buvo numatyta „siekti, kad švietimui būtų skiriama ne mažiau kaip 6 proc. bendro vidaus produkto (BVP)“, apžvalgininkas Tomas Janeliūnas straipsnyje „Tamsi ateitis“ apdairiai rašė, kad „išties strateginio požiūrio joje nerasta“ (žurnalas IQ, 2013 m. spalio). Nes, Vilniaus licejaus direktoriaus S. Jurkevičiaus teigimu, tai buvo „fantastinis žvilgsnis į priekį, nesiremiant akivaizdžiu realybės suvokimu“.

Abejotina ir doc. N. Putinaitės idėja Lietuvai – uždaryti dar šimtą mokyklų – mažiausių, kuriose mokosi gal 2 proc. visų mokinių – ir jos deklaruojama galimybė kažką esmingai patobulinti, nes 1300 mokyklų uždarymas mažai ką (jeigu iš viso) pagerino. Kaip ir Švietimo ir mokslo ministerijos išskirtinė pagalba „kitąmet 150-čiai silpnų mokyklų“. Tikėtina, kad ir toliau švietimo laukia „tamsi ateitis“. *Autorius yra Vilniaus universiteto profesorius*

KTU rektoriaus rinkimuose – 11 kandidatų

Birželio 13 d. Kauno technologijos universiteto (KTU) taryba elektroniniu balsavimu kandidatais dalyvauti atviruose rektoriaus rinkimuose patvirtino visus 11 paraiškas pateikusių pretendentų. Konkurse dalyvauja vienas užsienietis ir vienas JAV gyvenantis lietuvis. KTU taryba kandidatus eiti rektoriaus pareigas patvirtino įvertinusi Senato išvadą dėl jų atitikties Universiteto pedagoginiams ir moksliniams reikalavimams.

Rektorių 5 metų kadencijai viešo konkurso būdu renka ir skiria KTU taryba. Rinkimus organizuoja iš tarybos narių sudaryta komisija. Konkursas vykdomas vadovaujantis LR mokslo ir studijų įstatymu, Universiteto statutu ir Rektoriaus rinkimų tvarkos aprašu.

„Kaip ir tikėjomės, vieno lyderiaujančių šalies ir regiono universitetų vadovo rin-

kimai sudomino labai stiprius kandidatus tiek iš KTU, tiek iš kitų Lietuvos ir užsienio aukštųjų mokyklų. Išsamiai susipažinti su kandidatų KTU ateities vizijomis visa Universiteto bendruomenė galės atvirame tarybos posėdyje“, – sakė KTU tarybos narys, rinkimų komisijos pirmininkas, AB „Telia Lietuva“ vadovas Kęstutis Šliužas.

Eiti KTU rektoriaus pareigas kandidatai (kandidatai išrikiuoti abėcėlės tvarka):

- Getysburgo koledžo (Pensilvanija, JAV) Ekonomikos katedros docentas, socialinių mokslų daktaras Rimvydas Baltaduonis;
- Vilniaus universiteto Chemijos ir geomokslų fakulteto profesorius, Chemijos instituto direktorius, chemijos mokslų daktaras Aivaras Kareiva;
- KTU Senato pirmininkas, Ekonomikos ir verslo fakulteto profesorius, socialinių mokslų daktaras Rytis Krušinskas;

- Kovenanto universiteto (Ota, Nigerija) profesorius, programinės įrangos inžinerijos mokslų daktaras Sanjay Misra;
- Vilniaus Gedimino technikos universiteto profesorius, sistemų programavimo mokslų daktaras Algirdas Pakštas;
- KTU Elektros ir elektronikos fakulteto profesorius, matavimo inžinerijos mokslų daktaras Renaldas Raišutis;
- KTU Elektros ir elektronikos fakulteto pagrindinis tyrėjas, docentas, informatikos inžinerijos mokslų daktaras Vidus Raudonis;
- KTU Cheminės technologijos fakulteto profesorius, technologijos mokslų daktaras Raimundas Šiaučiūnas;
- KTU laikinoji rektorė, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto docentė, socialinių mokslų daktarė Jurgita Šiugždinienė;

- KTU Cheminės technologijos fakulteto dekanas, profesorius, chemijos inžinerijos mokslų daktaras Eugenijus Valatka;
- KTU Mechanikos inžinerijos ir dizaino fakulteto dekanas, mechanikos inžinerijos mokslų daktaras Andrius Vilkauskas.

Kandidatai KTU ateities vizijas universiteto bendruomenei pristatys atvirame tarybos posėdyje birželio 29 d. 10 val. „KTU Santakos“ slėnyje. KTU rektorių rinks ir tvirtins taryba uždaro posėdžio metu, kuris planuojamas ne vėliau nei 20 dienų po atviro tarybos posėdžio. Viešą tarptautinį konkursą KTU rektoriaus pareigoms eiti, vadovaudamasi LR mokslo ir studijų įstatymu ir KTU statutu, Universiteto taryba paskelbė 2017 m. gruodžio 11 d. Dokumentai dalyvauti konkurse turėjo būti pateikti iki 2018 m. gegužės 28 d. 12 val. *Parengta pagal KTU pranešimą* ■

IŠEIVIJA – LIETUVAI

Airijos pavyzdys liudija, kad lietuvių diasporą galėtume pasitelkti, kurdami darbo vietas mažesniuose miesteliuose

Šimtai tūkstančių naujų emigrantų ir senosios lietuvių bendruomenės užsienyje gali ir turi tapti raktu į Lietuvos sėkmę. Airija sukūrė puikų modelį, kurį Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai (TS-LKD) siūlė pritaikyti Lietuvoje dar prieš rinkimus ir pristatė savo rinkimų programoje. Airiško modelio tikslas – pasinaudoti visa diasporos galia investicijoms pritraukti ir regionams gaivinti.

Realiai veikiančių modelių spaudos konferencijoje Seime pristatė viešnia iš Airijos Džoana Merfi (*Joanna Murphy*), kuri yra 2012 m. įkurtos nevyriausybės organizacijos „Connect Ireland“, traukiančios airių diasporą ir investicijas į Airiją, generalinė direktorė. „Connect Ireland“ Airijoje sukūrė tūkstančius naujų darbo vietų. Šios nevyriausybės organizacijos veikla ypač aktyvi Airijos regionuose, pasitelkiant airių diasporos kontaktus visame pasaulyje.

Seimo Tarparlamentinių ryšių su Airija grupės pirmininkas Dainius Kreivys pabrėžė: „Gana gerai išmanydami Airijos patirtį vystant regioninę plėtrą, galime konstatuoti,

kad šios šalies Vyriausybė turi konkrečius instrumentus ir juos taiko, kad miestai ir miesteliai pradėtų pilnėti. Lietuvoje mažesni miesteliai tuštėja dėl didelės emigracijos. Žmonės renkasi išvažiuoti į didesnius miestus arba kitas šalis, nes savo gimtinėje nėra gerai apmokamo darbo. Kartu su kolega Seime buvusiu Ministru Pirmininku Andriumi Kubiliumi esame parengę Regionų ekonominės plėtros įstatymo projektą, kuriame, be kita ko, numatyta, kaip mažesniuose miesteliuose kurti darbo vietas.“

Anot Dž. Merfi, Airija ir Lietuva panašios ir pagal geografinį kontekstą, ir pagal gyventojų skaičių, ir pagal gyventojų patirtus ekonominius sunkumus. „Manau, kad dabar Lietuva yra tokioje situacijoje, kaip buvo Airija, kai aš įsteigiau nevyriausybines organizacijas „Connect Ireland“. Skatinome Airijos diasporą investuoti į mažesnius Airijos miestus, ten kurti pradedančias įmones, smulkųjį ir vidutinį verslą. Vietos savivalda turėjo konkrečiai nurodyti, kiek galima sukurti darbo vietų ir kiek reikia investicijų. Per pastaruosius 5–6 metus mūsų organizacija pritraukė apie 100

investuotojų iš 26 šalių, 18 savivaldybių gavo investicijų. Mes sakėme: jei pažįstate kokią nors įmonę ir ji nori plėstis į Europą, mes padėsime“, – patirtimi dalijosi viešnia.

„Šiandien, kai vis daugiau lietuvių palieka savo Tėvynę dėl sudėtingos finansinės situacijos, didėja ekonominė atskirtis tarp šalies regionų ir didžiųjų miestų, toks projektas Lietuvai gali ir turi tapti nauju bei veiksmingu gelbėjimosi ratu“, – sakė Seimo narys ambasadorius Žygimantas Pavilionis, pirmasis užmezgęs kontaktus su Dž. Merfi ir pakvietęs ją atvykti į Lietuvą.

Parlamentaras pabrėžė, kad susiduriame su žmogiškuoju faktoriumi, kuris 40 mln. airių diasporą pavertė jėga, kuri praturtina visą Airiją. „Džiaugiuosi, kad, praėjus keleriems metams po pirmojo mūsų susitikimo, mūsų Vyriausybės atstovai pagaliau pripažino, kad šis modelis reikalingas. Sakome, kad reemigracija įmanoma, tik tuos žodžius reikia paversti darbais. Reikia aiškių planų, aiškios struktūros, kaip tai galėtų veikti. Džoana jau ketvirtą kartą Lietuvoje ir tikiuosi, kad mūsų Vyriausybė į jos pasiūlymą bendradarbiauti

pagaliau sureaguos, – kalbėjo buvęs ambasadorius JAV. – Žmonės šiaip sau negrįžta, o grįžta ten, kur yra darbo vietų. Tai siejama su darbo vietų kūrimu regionuose. Dviratis iš-rastas, jį reikia pradėti naudoti ir Lietuvoje.“

Dž. Merfi pasidžiaugė, kad airių bendruomenė visame pasaulyje susitelkė labai greitai. Padedant „Connect Ireland“, Airijoje sukurta 2 822 darbo vietos, iš kurių 66 proc. – ne sostinėje Dubline, o šalies regionuose. Projekto esmė, kad airiai teikia užsienyje gyvenančių savo draugų ar šeimos narių kontaktus, o Airijos valdžia, pasinaudodama tais kontaktais, bando pritraukti užsienio investuotojus į Airiją ir taip kurti darbo vietas ne tik sostinėje, bet ir šalies regionuose.

Pasak Ž. Pavilionio, Airijoje jau seniai galioja teisė Airijos piliečiams išlaikyti savo pilietybę ES šalyse, JAV ir kitose šalyse, tik airiai sugebėjo šią teisę paversti efektyvia visą šalį praturtinančia investicijų paieškų ir sugrįžimo į Tėvynę agentūra, puikiai suprasdami, kad tautiečiai į Tėvynę grįš tik tada, kai jie patys padės sukurti darbo vietas regionuose. *Parengta pagal LR Seimo pranešimą* ■

Lietuvos ir Prancūzijos XX a. diplomatijos pamokos

Pabaiga. Pradžia – Nr. 11 (610)

Kokia buvo Prancūzijos reakcija į Lenkijos ir Vokietijos ultimatumus Lietuvai?

Kai kalbame apie 1938–1939 m. situaciją, matome, kad Prancūzijos, kaip didžiosios valstybės, jėgos buvo stipriai sumažėjusios. Ilgas kairiųjų partijų dominavimas, stiprinęs vienpusišką pacifistinį diskursą visuomenėje, susilpnino Prancūzijos ginkluotąsias pajėgas, joms nebuvo skiriamas reikiamas dėmesys. Tačiau nacionalsocialistų įvykdytas radikalus išteklį mobilizavimas Vokietijoje leido šiai šaliai kariniu ir technologiniu

atžvilgiu greitai įsiveržti į priekį. Į Vokietiją pradėta žiūrėti su neslepiančiu nerimu.

Daug kas nustemba, tačiau padėtis buvo visiškai skirtinga nuo tos, kuri buvo Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje. Didžioji Britanija skatino Lenkiją pasinaudoti proga ir spausti Lietuvą ultimatumu užmegzti santykius, o Prancūzijos diplomatų ir spaudos tonas buvo tikrai užjaučiantis. Savo nustebeimui, su tuo susidūrė ir tuomet pirmuoju Lietuvos pasiuntiniu Varšuvoje tapęs Kazys Škirpa, artimai pabendravęs su Varšuvoje gerbiamu Prancūzijos ambasadoriumi Leon Noel. Tai nutiko todėl, kad tuomet Vokietijos ir Lenkijos santykiai buvo neblogini, o Prancūzija į tai

reagavo labai skaudžiai. Jai atrodė, kad Lenkija, kurią prancūzai taip ilgai rėmė, linksta į per didelius kompromisus Vokietijos atžvilgiu ir nenori užimti griežtesnės pozicijos. Todėl prancūzai stengėsi emociškai paremti Lietuvą. Prie tokio pozicijos pasikeitimo prisidėjo ir ilgamečio pasiuntinio Prancūzijoje, Vasario 16-osios nepriklausomybės akto signataro Petro Klimo veikla.

Klaipėdos atžvilgiu prancūzų visuomenė palaikė Lietuvą, nes matė, kad auganti Trečiojo reicho galia gresia ir Prancūzijai. Tačiau tada jau laikytasi atsargumo principo, nenorėta provokuoti Vokietijos kokiais nors aštriais pareiškimais. Juk Adolfas Hitleris

buvo neseniai užėmęs Prahą, o Prancūzija ir Didžioji Britanija nepajėgė to sustabdyti. Natūralu, kad buvo greitai susitaikyta ir su Klaipėdos prijungimu prie Reicho.

Kokią reikšmę Lietuvos politinei situacijai turėjo SSRS ir Prancūzijos bendradarbiavimas XX a. ketvirtajame dešimtmetyje?

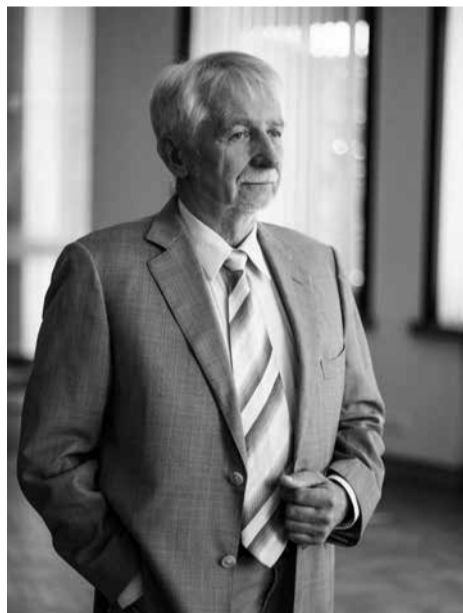
Čia slypi sudėtinga situacija. Europos politiką iš esmės pakeitė A. Hitlerio ir nacionalsocialistų atėjimas į valdžią Vokietijoje 1933 m. Jau kitais metais Lietuvos karo atašė Berlyne, generalinio štabo pulkininkas Kazys Škirpa savo pranešimuose rašo, kad

Ekspedicijos „Lena 89“ istorija: tautos atminties ženklai, Sibire palikti dar Nepriklausomybės priešaušryje

Logistikos iššūkiai, sovietų saugumo žvilgsniai ir Šiaurės Jakutijos gamtos padiktuoti sunkumai – Misija Sibire, skirta pagerbti tremtinių atminimą, 1989 m. atrodė kaip grandiozinis ir vargiai įgyvendinamas projektas. Tačiau jis buvo įgyvendintas. Ekspedicijos vadovas, Kauno technologijos universiteto dėstytojas emeritas dr. Rimantas Plėštys dalijasi prisiminimais apie kliūtis, kurias teko įveikti, kad poliariniame Sibire atsirastų tautos atminties ženklų.

Beveik prieš tris dešimtmečius, 1989 m., į tolimąją Jakutijos šiaurę pagerbti mirusiųjų ir įamžinti jų atminimo išsiruosė 15 žmonių grupė iš Kauno ir Vilniaus. Septyni iš jų – tuometinio Kauno politechnikos instituto (dabar – Kauno technologijos universitetas) darbuotojai, buvę studentai. Į tolimą Šiaurę išvyko ir paminklus tremtinių kapinėse statė įvairiausių profesijų žmonės. Grupės branduolį sudarė būrys inžinierių, tačiau kartu keliavo gydytojas, kunigas, televizijos, spaudos, kino studijos atstovai. Trys iš ekspedicijos dalyvių – tose vietose buvę tremtiniai.

Ekspedicijos „Lena 89“ vadovas, KTU dėstytojas emeritas dr. Rimantas Plėštys neslepia, kad buvo visko – nuo patriotinės poezijos iki atšiaurios ir neromantiškos prozos. Pastaroji, deja, ekspediciją lydėjo gerokai dažniau.

Kauno technologijos universiteto dėstytojas emeritas dr. Rimantas Plėštys

Ne parvežti, o pagerbti vietoje

R. Plėštys pasakoja, kad jau nuo pat pradžių visuomenėje kilo diskusijos, kaip geriau elgtis: vežti palaikus ar statyti paminklus? Jeigu statyti paminklus, tai kur – Lietuvoje ar Sibire? „Kai amžino įšalo žemėje išimi palaikus, tai nėra kuo užpildyti duobės. Visa aplinka suniokojama. Paliekamos duobės. Kaip jaustis tiems, kurių artimųjų palaikai liko neišimti?“ – retoriškai klausia ekspedicijos vadovas, prisimindamas tuometines aplinkybes.

Iš anų laikų jis prisimena nemalonų momentą: Lietuvoje įsiūbavus tremtinių palaikų pargabenimo bangai, atsirado apsukruolių, kurie iš to sugebėjo pasipelninti. „Reikia ne bėgti nuo istorijos, o ją įamžinti“, – tąkart nusprendė ekspedicijos iniciatyvinė grupė. Entuziastai vadovavosi argumentu, kad Sibire esantys paminklai žymėtų sovietinių nusi-

Bykovsko gyvenvietė. 1989 m. liepos 26 d.

kaltimų vietas, o ne panaikintų nusikalstamų istorinių įvykių įrodymus.

Įsitikinimą sustiprino ir praktiniai argumentai: „Pamanėme, kad visų palaikų neparvešime, o kapines sudarkysime. Nebuvo galimybės garantuoti, kad tikrai parvešime lietuvių palaikus – antkapiiai daug kur sunykę“, – pasakojo R. Plėštys. Be to, laikui bėgant, dalis karstų jau buvo seniai išplaukę į jūrą. Kiti kapai nupustyti, o žmonių palaikus ištasė laukiniai žvėrys.

Pasak ekspedicijos vadovo, tarp tremtinių būta ir kitų tautybių žmonių. „Supratau, kad kartu su mumis Lenos deltoje kentėjo ten ištremiti ir jakutai, ir rusai, ir suomiai, ir žydai. Nusprendėme, kad tvirtai pastatyti paminklai išliks šimtmečiais, liudydami tragiškus įvykius ir žiaurią istoriją.“

Pagelbėjo slidininkai ir titanas

Tik pradėjusiam planuoti sumanymą R. Plėščiui ir bendraminčiams nedavė ramybės du svarbiausi klausimai – kur statyti paminklus ir kaip juos statyti. Buvo nuspręsta keliauti į Lenos deltą – atšiauriausią tremties vietą, tačiau trūko tikslesnių žinių apie tremtinių laidojimo vietas, kapinių būklę ir vietinių gyventojų požiūrį į tokį sumanymą. Pagelbėjo Jakutijoje gyvenęs lietuvis, slapta perdavęs kariškių naudotus Lenos deltos žemėlapius. Kita likimo dovana – slidininkai. Tą pavasarį prieš ekspediciją į Šiaurės Jakutiją vietovę pasišovė išžvalgyti keliautojai slidėmis. Donato Samėno vedama entuziastų slidininkų grupelė iš kelionės parvežė vertingos informacijos, žemėlapyje sužymėjo ir nufotografavo likusias kapavietes. Dar viena problema buvo išspręsta.

„Paminklai turi būti matomoje vietoje, kad juos lankytų ir perskaitytų žinią apie kraupius įvykius. Todėl prieš mėnesį iki paminklų statybos pradžios teko pačiam vykti į vietą ir viską suderinti su vietos valdžia“, – pasakoja R. Plėštys.

Po svarstymų nuspręsta pastatyti keturis paminklus. 1989 m. liepą ekspedicijoje Tit-Arų saloje iškilo pagrindinis paminklas, kiti trys – Bykovsko, Muostacho ir Trofimovsko vietovėse. Paminklų projektus kūrė Sigita Mickevičiūtė, tuometinio Vilniaus dailės akademijos Kauno fakulteto diplomantas. Specialiai paminklams Lietuvoje buvo pagamintos paminklų konstrukcijos iš titano. Šis metalas atsparus sūriam jūros vandeniui, drėgmei, labai sunkiai apdirbamas rankomis

ir labai lengvas. Daugiausia tuo rūpinosi Vaidutis Kasperavičius, jam vadovaujant darbai vykdyti Vilniaus antrojoje termofikacinėje elektrinėje. Tam prireikė specialių įrankių ir labai aukštos kvalifikacijos darbininkų.

Kadangi geros valios žmonių pagalba netrūko, paminklams skirti užrašai gimė per naktį. Tekstą parašė Justinas Marcinkevičius, paprašytas Onos Rudalevičienės, vienos iš ekspedicijos dalyvių. Poetas pateikė kelio-liko variantų, tačiau Sibire liko įamžintos šios eilutės:

*Prievarta nuo savo žemės atplėšti,
nukankinti, bet neužmiršti.*

Žuvusių lietuvių ir suomių tremtinių atminimui.

Tekstas taip pat buvo išverstas į rusų, suomių ir jakutų kalbas. R. Plėštys pabrėžia įdomų atsitiktinumą: „Paradoksas, kad ekspedicijoje nedalyvavo statybų žinovai, tačiau dėl tinkamai įrengtų pamatų paminklai stovi iki šios dienos. Tiesa, Tit-Arų paminklo pamatas per tris dešimtmečius buvo nupustytas, galėjo nebeišlaikyti ir nuvirsti. Džiugu, kad atsirado pagalba – prieš metus Gedimino Andriukaičio vadovaujami keliautojai sutvarkė paminklo pamatą Tit-Aruose.“

Juto saugumo dėmesį

„Pati ekspedicija į Sibirą truko tik 5 savaites, tačiau pagrindinės jėgos buvo sutelktos jai pasiruošti“, – sako R. Plėštys, akcentuodamas, kad parengiamieji darbai truko keturis kartus ilgiau – net 20 savaičių. Paklaustas, ar nesibaimino tuometinės valdžios, juk

Lietuva dar nebuvo atkūrusi Nepriklausomybės, ekspedicijos vadovas sako, kad „perestroikos“ nuotaikos buvo atėjusios ir iki šios srities. Rankas atrišo M. Gorbačiovo 1989 m. sausio 16 d. išleistas įsakas, sudaręs prielaidas vykdyti panašius darbus.

„Tačiau visada jutau sovietų saugumo žvilgsnį“, – pamena R. Plėštys, kuriam įtarimų sukėlė kai kurių žmonių elgesys. Ekspedicijos dalyviai jautėsi stebimi – ir darbovietėse, ir ekspedicijos palydėtuose, ir lėktuve, ir paminklų statymo vietose. „Žmonės klausėsi mano idėjų, kurias skelbiau per Lietuvos radiją ir televiziją, tačiau organizacijų vadovai, būdami TSKP nariais, tiesiogiai su manimi nekontaktavo“, – pasakoja R. Plėštys. Paramą ekspedicijai tuometiniai įtakingi asmenys suteikdavo neafišiodami. Su ekspedicijos vadovu jie kontaktuodavo per pavaldinius. Remta viskuo, ko tik reikėjo – statybinėmis medžiagomis, įrankiais, mechanizmais, maisto produktais, daryti piniginiai pervedimai į nurodytą sąskaitą.

„Nuvykę į Sibirą, stengėmės neparodyti jokių ženklų, kad Lietuva nori laisvės. Jeigu tuomet saugumiečiai būtų pajutę, kad mes norime išstoti iš Sovietų Sąjungos, viskas būtų pasibaigę blogai“, – svarsto R. Plėštys, kuriam pavyko gauti oficialų Sibiro Bulūno rajono vykdomojo komiteto leidimą statyti paminklus.

Tikslios sąmatos nepavyko nustatyti

R. Plėštys pamena, kad vadinamasis popierinis darbas „suėdė“ daug laiko – per visą ekspedicijos laiką buvo parengta daugiau kaip 100 įvairaus tipo dokumentų net 28 įvairaus tipo organizacijoms. Ekspedicijos vadovas visų dokumentų kopijas išsaugojo iki šios dienos ir planuoja atiduoti į valstybės archyvą. Prie ekspedicijos išlaidų didžiausia dalimi prisidėjo tuometinis Lietuvos televizijos technikos gamybinis susivienijimas „Banga“.

Pradinė sąmata siekė bene 50 tūkst. rublių. Daug išlaidų sudarė lėktuvo nuoma, visa kita – titanas ir jo konstrukcijų gamybos darbai, paminklinės lentos, mechanizmai, įrankiai, maistas, apranga, valčių varikliai ir kiti reikmenys.

R. Plėštys primena jaunesnei kartai nesuprantamą rūpestį – tais laikais įsigyti maisto visai kelionei buvo sunku. Galiojo normavi-

■ Nukelta į 8 p.

Miegančioji amžinu miegu. Bykovskas (1989)

Ekspedicijos „Lena 89“ istorija: tautos atminties ženklai, Sibire palikti dar Nepriklausomybės priešaušryje

Paminklo atidengimas Muostache

■ Atkelta iš 7 p.

mo tvarka, kai produktus nusipirkti buvo galima tik pateikus talonus. Tuomet pagalbos ranką ištiesė maistą gaminančios Lietuvos įmonės, todėl ekspedicijos dalyviams atsargos parūpintos, dar būnant Lietuvoje.

Šiaurėje išlaidų taip pat netrūko – nuomotai sraigtasparniai, kateriai, baržos, visureigiai, traktoriai, savivartės. Čia lietuviai pirkė ir benzino, cemento. R. Plėštys sako, kad daug realių sąnaudų dokumentuose neatsispindėjo, nes kai kuriuos dalykus nemokamai suteikė Jakutijos žmonės.

„Manau, kad tikroji darbų vertė galėjo būti triguba, – spėja R. Plėštys, dar ir šiandien negalintis atsistebėti tuometine Lietuvos ir Jakutijos žmonių parama. – Esu įsitikinęs, kad nei metais anksčiau, nei metais vėliau tokia ekspedicijos sėkmė nebūtų galima.“

Pasklido keliose vietose

Kai delegacija nuskrido į Poliarinę Sibirą, ekspedicijos „Lena 89“ darbai buvo rengiami paraleliai keliose vietose, statybų teritorija apėmė 10 tūkst. kv. km plotą. Pagamintas paminklų konstrukcijas su visomis pastatymo darbams skirtomis priemonėmis ir įrankiais lietuviai atsivežė. Sibire paminklų statybai reikalingo smėlio buvo į valias, čia pat – jūros krantas, tačiau akmenis teko atsigabenti

iš kitur. Specialiai jiems plukdyti į Bykovą buvo išnuomota barža – jie atgabenti iš kalnų šlaitų, esančių už daugiau kaip 100 km.

Tit-Aruose akmenų būta visai netoli, tereikėjo atsigabenti žvejybiniu kateriu nuo kito Lenos kranto. Trofimovske nuspręsta rizikuoti – akmenys pavojingai gabenti valtimi per audringą Lenos upės Trofimovsko protaką. „Prireikė netgi oro transporto, į Muostachą akmenis skraidinome sraigtasparniu“, – statybų galvosūkius pamena J. Plėštys.

Reikėjo ištvermės

Gamta ekspedicijos dalyvių nelepino: būta ir audrų, ir šlapdribos, ir lietaus, kartais pasirodydavo ir saulė. R. Plėštys pasakoja, kad ekspedicijos dalyviai dirbo pagal įtemptą grafiką, stengdamiesi visus darbus užbaigti iki rugpjūčio vidurio. Paminklams statyti reikėjo paruošti vietas, nes daugelis kapaviečių buvo apleistos. Į Sibirą atskridusi ekspedicijos „Lena 89“ komanda nebuvo naujokė – dalis keliautojų buvo patyrę turistai, anksčiau kartu keliaavę Šiaurėje ir kalnų rajonuose bei žinoję, ko tikėtis sudėtingomis akimirkomis. Vis dėlto, kai kuriems pasirodė per sunku. „Matydamas, kad mūsų darbų tempas kai kuriems ekspedicijos dalyviams buvo per didelis, leidau jiems išvykti į namus anksčiau“, – prisimena pašnekovas.

Kelionėje nebuvo galimybės gerai nusiprausti, juo labiau nusimaudyti. Valgi

gaminomės patys iš atsivežtų iš Lietuvos produktų. Pasak R. Plėščio, sudėtingiausia buvo ne fiziniai sunkumai, nelengva viską psichologiškai išverti, ypač kelionės pabaigoje.

„Paminklų statytojai turėjo būti psichologiškai pasiruošę bet kuriuo metu atidaryti karstus, rinkti ir perlaidoti palaikus, dirbti atšilusiam tundros dumblyje ir... po kelių minučių užkandžiauti. Maisto kąsnis kartais tiesiog strigdavo gerklėje“, – sunkias sąlygas pamena R. Plėštys.

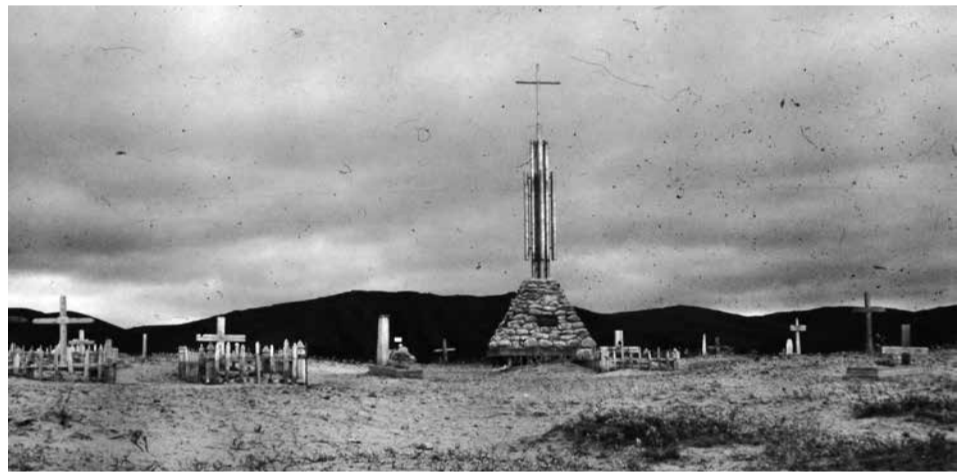
Štai Muostacho iškyšulyje buvo išlikę tik lietuvių tremtinių pastatytos jurtos likučiai, gyvenvietės – nė kvapo, todėl kapinės nyko savaime, be žmogaus įsikišimo. Trofimovske gyvenvietę ir kapines jau buvo nuplovusi jūra, liko tik du namukai. Tit-Arų kapinės žiemą būna paslėptos giliai po sniegu, o vasarą viršutinį Lenos upės suneštą smėlio sluoksnį nupusto vėjas – atsiveria karstai su palaikais.

Nuskambėjo Lietuvos himnas

Pagrindinio paminklo Tit-Aruose, kuris buvo pastatytas pirmasis, atidengimas ir šventinimas vyko vienintelę saulėtą dieną. Pasak R. Plėščio, tąkart pavyko susirinkti beveik visiems ekspedicijos dalyviams. Prie jų prisijungė Lietuvos tremtiniai iš įvairių organizacijų. Vyko kuklios iškilmės, giedojo bažnytines giesmes, dainavo, o pabaigoje nuskambėjo „Tautinė giesmė“.

„Tai – ne žygdarbis. Tai buvo mūsų parėiga. Tada nebuvo lengva suburti 25 savaites trukusį sudėtingą darbą atlikti pasišventusių grupę. Gana daug žmonių norėjo tik pakeliauti. Sakoma, kad žmogus planuoja, o Dievas juokiasi. Tą kartą Dievas nesijuokė. Jis mus laimino ir mums padėjo“, – ekspediciją apibendrina KTU emeritas.

Jis liūdnei juokauja, kad jų pastatytus paminklus šiandien dažniausiai aplanko baltosios meškos ir poliarinės lapės. Daugelis

Paminklas tremtiniam

nesiryžta keliauti itin atšiauriomis sąlygomis, pasirenka daug lengvesnius maršrutus, stato paprastesnius, medinius atminimo ženklus. „Titano paminklus galima pamatyti Google Earth žemėlapyje. Vadinas, mūsų paminklai įamžinti, istorijos jau nebeištrinsi. Turiu vilties sulaukti tokios dienos, kada lietuvaičiai padės gėlių prie vienišų, tundroje stovinčių paminklų ir susimastys apie birželio 14-osios reikšmę ir prasmę Lietuvos istorijoje“, – sako ekspedicijos vadovas. ■

Lietuvos ir Prancūzijos XX a. diplomatijos pamokos

■ Atkelta iš 6 p.

Vokietija nori patraukti į savo pusę kitas Europos šalis ir yra nusiteikusi prieš Prancūziją, SSRS ir Baltijos šalis. Įdomi kompanija. Ne veltui Prancūzija keičia savo politiką, stengiasi į SSRS, kurios kadaise nepažino, žiūrėti kaip į „normalią Rusiją“, tai yra – savo tradicinę sąjungininkę.

Lietuva taip pat keičia savo politiką, prisibijodama Vokietijos. Neatsitiktinai naujasis užsienio reikalų ministras Stasys Lozoraitis 1934 m. vyksta į Maskvą. Žinoma, nereikėtų žiūrėti į tai retrospektyviai – to meto diplomatai nenujautė SSRS grėsmės. Bendros sienos nėra, be to, ši šalis tarsi pripažįsta Vilnių Lietuvai, stiprėja Paryžiaus ir Maskvos kontaktai. Tai tenkino didelę tuometinio politinio elito dalį. Labiausiai tokia situacija džiaugėsi ilgametis proprancūziškos

užsienio politikos linijos rėmėjas tuometinis Lietuvos pasiuntinys Paryžiuje P. Klimas.

Gal galėtumėte pristatyti keletą svarbiausių Lietuvos asmenybių, kuriuos turėjo svarbų vaidmenį Lietuvos ir Prancūzijos diplomatiniais santykiams tarpukariu?

Išskirčiau P. Klimo vaidmenį, kurį sunku pervertinti. Šis signataras tapo pasiuntiniu Prancūzijoje dar 1925 m. Praktiškai jis išgyveno šioje šalyje 19 metų. Per tą laiką jis nuosekliai ir kryptingai siekė padidinti prancūzų visuomenės susidomėjimą Lietuva. Tai, kad 1938 m. Lenkijos ultimatumu metu prancūzai užjautė Lietuvą ir smerkė savo tradicinę sąjungininkę Lenkiją – titaniškų P. Klimo pastangų rezultatas. Negana to, jis nuolat dirbo ir Lietuvoje, kalbant pusiau juokais, dabartiniais terminais, „frankofonijos ambasadoriumi“. Jo dėka, maždaug tuo

laikotarpiu prancūzų kalba įsivyravo kaip pirmoji užsienio kalba.

Prancūzijoje studijavo gausybė studentų iš Lietuvos. Vienas bene žinomiausių žmonių, tuo metu besisėmusių patirties šioje šalyje, buvo ne kas kitas, o jaunas Lietuvos kariuomenės kapitonas Jonas Žemaitis, 1936–1938 m. studijavęs prestižinėje Fontenblo artilerijos mokykloje. Tai būsimas Lietuvos partizanų vadas, kurį po mirties Lietuvos Respublikos Seimas pripažino ketvirtuoju Prezidentu. 1922–1924 m. joje mokėsi ir Motiejus Pečiulionis – vienintelis Lietuvos kariuomenės generolas, po Antrojo pasaulinio karo likęs Lietuvoje ir dalyvavęs partizaniniame kare. Taigi matome, kad su Prancūzija siejasi ryškių Lietuvos istorijai nusipelnusių asmenybių gyvenimo keliai.

Ko galima pasimokyti iš XX a. Lietuvos ir Prancūzijos diplomatinio ryšio?

Ką būtų tikslinga pritaikyti ir šių dienų perspektyvoje?

Be abejo, pasimokyti tikrai yra iš ko. Lietuvos bendravimas su Prancūzija per dvidešimt metų pasiekė visai kitą lygmenį. Nuo minimalių kontaktų, minimalios paramos iki tam tikros simpatijos, palankių politinių nuostatų ir ryškių asmenybių, šioje šalyje ieškojusių patirties, kurią siekė pritaikyti Lietuvoje. Tą kartą santykiai nutrūko tragiškai. Sutapimas, kad Josifas Stalinas įsakė užimti Lietuvą tada, kai Adolfas Hitleris įžygiavo į Paryžių. Praėjo daugiau nei trys ketvirčiai amžiaus ir atsirado gera proga atnaujinti kontaktus. Prie to prisideda ir VDU Frankofonijos mėnesio iniciatyva. Tiek Europoje, tiek pasaulyje Prancūzija vaidina ryškų, įtakingą vaidmenį, todėl pažinti šią šalį, jos kultūrą yra svarbu ir dabarties Lietuvai. ■

SEIMO PIRMININKO, GYDYTOJO JONO STAUGAIČIO 150-ųjų gimimo metinių minėjimas

Janina Valančiūtė

Pabaiga. Pradžia Nr. 11 (610)

Gydytojas praktikas

1894 m. pavasarį, pakviestas susirgusio Vinco Kudirkos, J. Staugaitis grįžo į Lietuvą, į Šakius jo pavaduoti. Dar pusmetį dirbo kartu, kol V. Kudirka išvyko gydytis į Krymą. J. Staugaitis apie 25 metus, su pertraukomis, Šakiuose vertėsi gydytojo praktika. Gana didelėje Šakių apylinkėje J. Staugaičiui teko dirbti vienam. Per metus jis turėjo apie 10 tūkst. ambulatorinių apsilankymų ir apie 400 važiavimų pas ligonius į namus. Jis laikėsi V. Kudirkos nustatytą taisyklių: nedidelės kainos, beveik niekada iš anksto neimdavo mokesčio už važiavimą į namus, gydė visas ligas. Tai nesudarydavo ligoniams rimtų kliūčių naudotis medicinine pagalba. Kadangi vienam buvo nelengva aptarnauti didelį pacientų srautą, į pagalbą pasikvietė gydytoją Agnietę Ambraziejūtę-Steponaitienę. J. Staugaitis buvo tolerantiškas tautiniu ir religiniu atžvilgiu, bendravo su visų tautų žmonėmis.

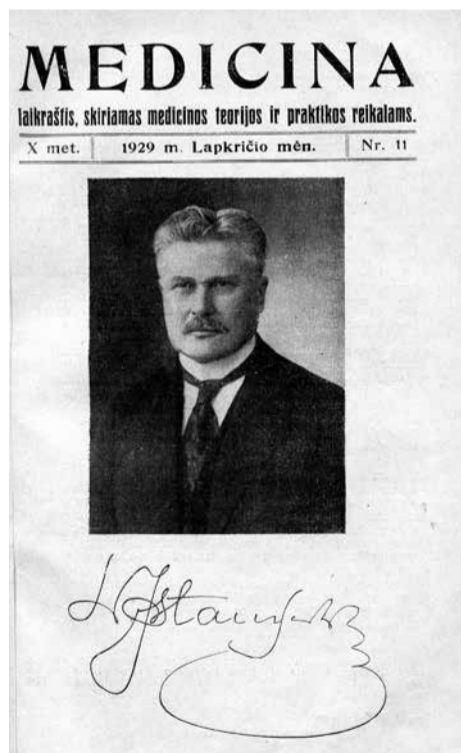
Rusijos ir Japonijos karo metais J. Staugaitis buvo mobilizuotas ir pasiūstas į Toliųjų Rytų Sibirą, į Chabarovsko karo lauko ligoninę. Suėmus keliolika švietimo draugijos „Šviesa“ aktyvistų, beveik penkiems mėnesiams jis pateko į Kalvarijos kalėjimą. 1914–1918 m. jam, kaip gydytojui, teko dalyvauti Pirmajame pasauliniame kare. Grįžęs į Lietuvą, dirbo Šakių apskrities gydytoju, ligoninės vedėju. Daug laiko skyrė ir visuomeniniams reikalams. Bendradarbiavo

Lietuvos Respublikos Steigiamojo Seimo Valstiečių liaudininkų frakcija. Pirmoje eilėje (iš kairės): Vytautas Račkauskas, gydytojas Kazys Grinius, Felicija Bortkevičienė, prof. Vladas Lašas, Mykolas Sleževičius, gydytojas Jonas Staugaitis, Vladas Natkevičius, Jonas Kriaučiūnas. Antroje eilėje: Kazys Kupčiūnas, Vaclovas Vaidotas, Antanas Tamošaitis, Juozas Liekis, Pranas Šmotelis, Balys Žygelis, Kazys Ralys, Juozas Pronskus. Trečioje eilėje: Petras Ruseckas, Jonas Bliūdžius, Antanas Žeromskis, Kazys Bieliūnas, Povilas Kuzminskas, Vincas Žindžius, Jonas Matulevičius. Lietuvos centrinio valstybės archyvo (LCVA) nuotr.

Lietuvos Seime

J. Staugaitis priklausė Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungai, buvo visų (1920–1927) Lietuvos Respublikos Seimo kadencijų narys. 1920 m. gegužės 15 d. – 1922 m. lapkričio 13 d. – Steigiamojo Seimo atstovas, išrinktas II (Kauno) rinkimų apygardoje. Didelė balsų persvara išrinktas Steigiamojo Seimo pirmuoju vicepirmininku. 1922 m. lapkričio 13 d. – 1923 m. kovo 13 d. buvo Pirmojo Seimo, 1923 m. birželio 5 d. – 1926 m. birželio 2 d. – Antrojo Seimo, 1926 m. birželio 2 d. – gruodžio 17 d. – Trečiojo Seimo pirmininkas. Dirbo Užsienio reikalų, Sveikatos, Finansų ir biudžeto, Statuto ir Redakcijos komisijose. Jam dirbant Seime, buvo priimti sveikatos įstatymai: Medicinos praktikos teisių Lietuvoje įstatymas, Universiteto statutas, Medicinos felčerų įstatymas, Ligoninių kasų įstatymas ir daug kitų.

Žurnalo „Medicina“ viršelis su redaktoriaus J. Staugaičio nuotrauka

„Lietuvos žiniuose“ ir „Lietuvos ūkininke“. Buvo išrinktas Šakių miesto komiteto pirmininku, apskrities komiteto vicepirmininku, vėliau – pirmininku. Šakiuose įvykus ginkluotam susirėmimui J. Staugaitis buvo paimtas įkaitu.

Ryšiai su Vincu Kudirka

Su Vincu Kudirka pradėjo bendrauti, tik studijuodamas Varšuvos universitete. Jie buvo vieni iš aktyviausių lietuvių studentų draugijos narių. Pasinėrė į varpininkų draugijos veiklą. V. Kudirka iki mirties darė įtaką J. Staugaičiui, kuris vadovavosi V. Kudirkos tautiškumo nuostatomis – mokslo žiniomis ir darbais tarnauti savo Tėvynei. Šakiuose J. Staugaitis perėmė iš V. Kudirkos gydytojo pareigas ir ligonius, tęsė jo suformuotas tradicijas. 1899 m. lapkričio 16 d. mirus V. Kudirkai, jam teko rūpintis jo laidotuvių. 1924 m. Kauno medicinos draugijos susirinkime, skirtame V. Kudirkos atminimui, jis skaitė pranešimą „Dr. V. Kudirka kaip gydytojas“, kuris buvo išspausdintas žurnale „Medicina“ (1924, Nr. 12) ir išleistas atskira knygele (1925).

Profesinė ir visuomeninė veikla Kaune

Sveikatos departamento direktoriaus dr. Juozo Bagdono pakviestas, 1919 m. persikėlė į Kauną ir rugpjūčio mėnesį buvo paskirtas Sveikatos departamento Medicinos skyriaus vedėju. Taip pat dirbo Kauno ligoninės vyriausiuoju gydytoju. 1920–1926 m. buvo jos direktorius. Tuo metu Sveikatos departamente vyko intensyvus kūrybinis darbas. Dr. J. Staugaitis daugiausia laiko skyrė ligoninių statuto sudarymui. Pirmininkavo pirmajame apskričių gydytojų suvažiavime. Norėdamas arčiau susipažinti su apskričių savivaldybių ligoninėmis ir jų trūkumais, dr. J. Staugaitis planavo aplankyti visas ligonines. Per 10 mėnesių aplankė Kaišiadorių, Kėdainių,

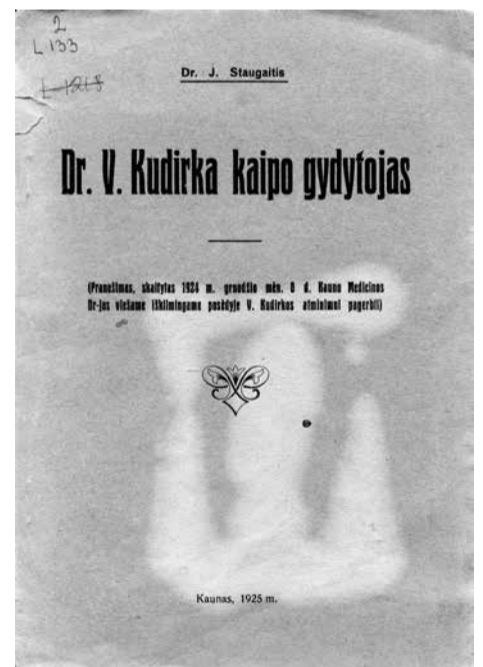
Panevėžio, Ukmergės ir Utenos apskričių savivaldybių ir Kauno, Panevėžio, Ukmergės miestų žydų ligonines. Įkūrus Ligoninių kasas, gynė gydytojų interesus.

J. Staugaitis aktyviai dalyvavo daugybėje organizacijų. Buvo Lietuvos gydytojų savišalpos kasos narys, Raudonojo Kryžiaus draugijos valdybos vicepirmininkas, draugijų „Kovos su tuberkuloze“ ir „Pieno lašas“ bei kitų narys. Išrinktas Aukštųjų mokslų draugijos pirmininku, Kauno gydytojų sąjungos vicepirmininku, bendrovės „Varpas“ pirmininku, Lietuvos valstiečių sąjungos Centro komiteto vicepirmininku. 1921–1940 m., su trumpa pertrauka, J. Staugaitis buvo Kauno medicinos draugijos pirmininkas. Buvo išrinktas Lietuvos gydytojų suvažiavimų vykdomojo komiteto pirmininku, taip pat Lietuvos gydytojų sąjungos pirmininku.

Leidinio „Medicina“ redaktorius

1922–1940 m. redagavo žurnalą „Medicina“. Redakcija buvo įsikūrusi kukliame ligoninės kambarėlyje, J. Staugaičio darbo kabinete. Jis dirbo ne tik šio leidinio redaktoriumi, bet ir korektoriumi, administratoriumi, ekspeditoriumi, straipsnių vertėju. Be ligoninių metinių ataskaitų ir apyskaitų, kitų dokumentų bei apžvalgų dr. J. Staugaitis žurnale taip pat spausdino medicinos straipsnius. Nors žurnalas, tuomet dar vadinamas laikraščiu, tobulėjo, tačiau finansinė jo būklė buvo prasta – mažai prenumeratorių, dažnai ir tie patys nesusimokėdavo.

1929 m. už nuopelnus Lietuvos medicinai J. Staugaičiui suteiktas medicinos mokslų garbės daktaro laipsnis.

J. Staugaičio pranešimas apie Vincą Kudirką, išleistas atskira knygele

Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo J. Staugaitis daugiau nėjo valstybinių pareigų, tačiau nenusišalino nuo Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos reikalų. Jis atsidėjo medicinai, dalyvavo visuomeninėje veikloje. 1945–1949 m. dirbo Higienos muziejaus vedėju, 1949–1951 m. – Sanitarijos epidemiologijos stoties gydytoju, Kauno sanitarinio švietimo namų vadovu.

J. Staugaitis mirė 1952 m. sausio 18 d. Kaune. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse. ■

LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE

Paroda „Savo jėgas skirkite didiems darbams“

2018 m. birželio 14 d. 17.30 val. LMA Vrublevskių bibliotekoje (Žygimantų g. 1) atidaryta paroda „Savo jėgas skirkite didiems darbams“. Paroda skirta mokslotyros ir bibliometrijos pradininkės Lietuvoje, aktyvios visuomenininkės, Lietuvos moterų lygos pirmininkės, Vilniaus universiteto profesorės Onos Voverienės 80-osioms gimimo metinėms paminėti. Parodoje pristatyti gausūs profesorės O. Voverienės mokslo ir publicistikos darbai, iliustruojantys profesorės kurtą metodologinį mokslinės informacijos pamatą, veiklą, ugdat bibliotekininkystės ir bibliografijos specialistus Vilniaus universitete, suburtas socialines bibliometrijos ir mokslotyros tyrėjų grupes, reikšmingą indėlį, puoselėjant ir garsinant Lietuvos kultūros paveldą bei rezistencijos atminimą.

LMA Vrublevskių bibliotekoje dirba būrys buvusių profesorės studentų, baigusių bibliotekininkystės studijas Vilniaus universitete. Kelios jų tęsė dar studijų metais pradėtas tyrimo temas, apgynė mokslų daktaro disertacijas. Bibliotekoje ne kartą buvo rengiami prof. Onos Voverienės knygų pri-

statymai, kartu su profesore buvo organizuojami seminarai bibliometrijos klausimams aptarti. Bibliotekoje parengtos ir išleistos profesorės bibliografijos rodyklės (1998 ir 2008 m.). Nuo 2017 m. bibliotekoje pradėtas kaupti profesorės asmeninis archyvas F397.

Parodoje apžvelgiamas profesorės mokslinės ir pedagoginės veiklos kelias. Medžiaga pateikiama skyriuose „Šeima – pamatinė vertybė ir jėgų šaltinis“, „Kelias į mokslinės informacijos „poligoną“ Vilniaus universitete“, „Studente, parengi darbą – publikuok!“, „Informatikos metodologija ir praktika – Vilniaus universitete“, „Lietuvos bibliometrijos mokykla“, „Mylėkite Tėvynę – ji niekada neišduos“, „Tautos sargyboje“, „Istorinės ir kultūrinės atminties baruose“, „Profesorė Ona Voverienė – Vrublevskių bibliotekos bičiulė“.

Greta profesorės parengtų VU studijų programų ir mokymo priemonių eksponuojami ir jos parengti informatikos, mokslotyros vadovėliai. Lietuvos mokslininkų citavimas, žinių apie mūsų šalies mokslą skelbimas daug metų buvo svarbiausias profesorės mokslinių interesų tikslas. Eksponuojamas

unikalus dokumentas – 1991–1995 m. Lietuvos mokslininkų citavimo indeksas, parengtas pagal *Science Citation Index* duomenis.

LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomi dokumentai, susiję su aktyvia profesorės politine veikla Tėvynės sąjungoje, vėliau – vadovaujant Lietuvos moterų lygai. Parodoje eksponuojamas laiškas Prezidentei Daliai Grybauskaitei dėl Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekos išsaugojimo (2013 m.), kai kurių straipsnių ir kalbų rankraščiai.

Paroda nebūtų išbaigta be dokumentų, kuriuos maloniai paskolino kitos atminties įstaigos. Lietuvos centrinio valstybės archyvo nuotraukoje matysime istorinį Centrinio Lietuvos pašto vaizdą. Taip jis atrodė 1957 m., kai jame pradėjo dirbti Ona Voverienė. Darbo Vilniaus universitete akimirkas iliustruoja kelios ypač vertingos nuotraukos iš Vilniaus universiteto bibliotekos: profesorės mokytojo ir įkvėpėjo prof. Levo Vladimirovo, Mokslinės informacijos katedros kolektyvo nuotraukos. Parodos rengėjai nuoširdžiai dėkoja už galimybę eksponuoti nuotraukas.

LMA Vrublevskių bibliotekoje parengta paroda buvo tarptautinės mokslo konfe-

Profesorė Ona Voverienė LMA Vrublevskių bibliotekos balkone (2018)

rencijos „Komunikacijos ir informacijos mokslai tinklaveikos visuomenėje: patirtys ir įžvalgos“, vykusios Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete 2018 m. birželio 14–15 d., dalis. Parodą parengė Rūta Kazlauskienė, dr. Giedrė Miknienė ir dr. Birutė Railienė. Paroda veiks birželio 14 – liepos 3 d. ■

NAUJOS KNYGOS

Antroji kelionė per Pietų Karšuvą

Algirdas Mikas Žemaitaitis

Vytenis Almonaitis, Junona Almonaitienė. Pietų Karšuva: keliautojo po Tauragės kraštą žinynas. – 2-asis atnaujintas ir papildytas leidimas. Kaunas: Keliautojo žinynas, 2017, 304 p.

Atnaujintas ir papildytas keliautojo po Tauragės kraštą žinynas pasirodė 2018 m. pradžioje. Šis nedidelio formato, patogaus kelionėje, puikaus dizaino ir aukštos poligrafinės kultūros leidinys su gausiomis iliustracijomis, nuotraukomis (nemažai iš jų – naujos, darytos 2017 m.) ir žemėlapiams. Jis, skirtas ne tik šio krašto mylėtojams, tikrai sudomins ne vieną lietuvių, kad ir kur šis gyventų. Ši knyga – „Šiaurės Karšuvos“, išleistas 2016 m., „sesė“. Žinyną parašė ir leidybai parengė kauniečiai doc. dr. Vytenis Almonaitis ir doc. dr. Junona Almonaitienė. Knygą maketavo Skaidra Vaicekauskienė, redagavo Jonas Varnauskas, viršelio autorė – Rita Brakauskaitė. Pridedamą spalvotą žemėlapi sudarė V. Almonaitis, braižė Rūta Žezdrytė. Leidinys dedikuotas Tauragės krašto 1918–1920 m. savanorių kūrėjų atminimui.

Knygos įvade trumpai aptariamos šio krašto gamtinės ypatybės, svarbiausi istorijos ir kultūros bruožai. Pagrindinėje dalyje pristatomi Tauragės rajone (išskyrus Lauksargių apylinkes) ir Jurbarko rajono šiaurinėje dalyje esantys paveldo objektai bei kitos lankytinos vietos: Rekstukų ir Genių atodangos, Plynoji aukštapelkė, Draudėnių ežeras, Gaurės ir Vėžalaukio ąžuolai, Ivangėnų, Batakių, Pagramančio ir Eržvilko piliakalniai, Stabinės šventvietė, Tauragės katalikų ir evangelikų liuteronų bažnyčios, Skaudvilės, Sartininų ir Pašaltuonio medi-

nių bažnyčių ansambliai, Tauragės, Joniškės (Bernotiškės kaime), Gaurės ir Eržvilko kapinės, modernistinės architektūros pastatai Tauragėje, paminklas Tauragės konvencijai Staiginėje, 1941 m. statyti Molotovo linijos dotai Kuturiuose, Milgaudžiuose ir kitur, Tauragės krašto muziejus ir jo ekspozicija buvusioje NKVD (MGB) būstinėje, Lietuvos partizanų Kęstučio apygardos vadų žūties vietos Kaziškės ir Bijotų miškuose. Šie ir daugelis kitų objektų aprašyti glaustai, tačiau tekstas – išsamus, nes, rengdami knygą, jos autoriai vėl keliavo po pamėgtą kraštą, apžiūrėjo visus aprašomus objektus, užfiksavo pokyčius.

Palyginus su pirmuoju, 2004 m. pasirodžiusiu, leidimu, knyga iš esmės atnaujinta ir pastorėjusi net 112 puslapių. Žinyne aprašyta apie 60 naujų vietų (Baužaičių pelkė, Margiškaiai, Norkaičiai, Pilsūdai, Šilinė ir kt.). 2018 m. išleistoje knygoje yra net 132 skyreliai, skirti gyvenamosioms vietovėms, miškams, pelkėms ir kitiems objektams. Atnaujintame žinyne aprašyta 111 kaimų, bažnytkaimių, miestelių. Leidinyje publikuojama apie 500 įvairių iliustracijų. Pateikiamos daugumos sunkiau randamų paminklų geografinės koordinatės. Svarbiausios 195 lankytinos vietos pažymėtos pridedamame žemėlapyje. Žinynas skiriamas kultūrinio pažintinio turizmo mėgėjams, taip pat visiems, besidomintiems Lietuvos gamta, istorija ir kultūros paveldu.

Šiame žinyne aprašomos teritorijos ribos apibrėžtos, atsižvelgiant į istorinį pamatą – XIII–XIV a. gyvavusią Karšuvos žemę. Įdomu, kad Karšuvos girioje yra išlikęs ilgametės (nuo 1422 m.) tarpvalstybinės sienos tarp LDK (vėliau Rusijos) ir Kryžiuočių ordino valstybės (vėliau Prūsijos, Vokietijos) linija žymėjęs griovys su sampilais posūkiuose.

Knygoje aprašyta Žemaitijos etnokultūrinio regiono dalis, o administracine prasme – beveik visas Tauragės rajonas ir šiaurinis Jurbarko rajono pakraštys, kuriame seniau taip pat gyveno karšuviai.

Autorių teigimu, pietų Karšuva – labai žalias kraštas, kuriame gausu miškų ir pelkių, Jūros atvertų atodangų, kur teka šimtamečių ąžuolų apgobtos Šešuvis, Ančia ir Šaltuona. Tai buvęs pasienis, kuris pirmasis pasitiko Žemaitiją puolusius kryžiuočius, per kurių klampojo knygnešiai iš Mažosios Lietuvos. Vėliau jis matė du pasaulinius karus, o dabar turi gausiausią Lietuvoje evangelikų liuteronų bendruomenę.

Nors knyga skiriama keliausiantiems į Tauragės kraštą, tačiau galima skaityti ją su dideliu pasitenkinimu ir nekeliant kojos iš namų, nes joje daug informacijos, įdomių įvykių, datų, žmonių ir vietovių likimų, aprašytų glaustai, bet labai vaizdingai. Autoriai tikisi, kad ši knyga paskatins tolesnius ieškojimus, naujas idėjas paveldo ir etninės kultūros puoselėjimo, lokalinės istorijos populiarinimo veiklose, kaip jau ne kartą yra nutikę jų leidiniams begyvenant savąjį gyvenimą. Jie dėkoja visiems, kurie materialiai ar kitais būdais prisidėjo prie šio leidinio pasirodymo.

Pagal mano tyrimus, kai kurios evangelikų liuteronų kunigų datos turėtų būti patikslintos. Enciklopedijose ir kituose leidiniuose įsigalėjo kai kurie netikslūs faktai ir jie toliau tiražuojami. Tyrimai tęsiami ir jau galima patikslinti, ką autoriai ateityje ir padarys. Tauragėje Martynas Keturakaitis kunigavo ne 1883–1892, o 1884–1892 m. (p. 51–52). Kunigo Jono Oko gyvenimo datos (p. 90) ne 1922–2011 m., o 1918–2011 m.

Knyga „Pietų Karšuva“ 2018 m. vasario

23 d. buvo pristatyta 19-oje Vilniaus knygų mugėje. Turiningą sutiktuvių renginį vedė etnologė Gražina Kadžytė. Dalyvavo archeologas, LR Seimo narys prof. Eugenijus Jovaiša, Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Vytautas Navickas, Kultūros paveldo departamento vyriausioji specialistė Nijolė Narbutaitė ir dešimtys mugės lankytojų. Beje, šios knygos pirmasis leidimas (2004 m.) apdovanotas antrąja premija LR švietimo ir mokslo ministerijos surengtame mokslo populiarinimo darbų konkurse (2005 m.). ■

Doc. dr. Vytenis Almonaitis

Lietuvos politinės minties antologija

Vilniaus universiteto leidykla ribotu tiražu perleido pirmąjį (iš trijų) „Lietuvos politinės minties antologijos“ tomą. Tomas skirtas tarpukario Lietuvos politinei minčiai. Skaitytojas jame ras reikšmingiausias katalikiškos, tautininkiškos, valstiečių liaudininkų ir kairiųjų politinės minties dokumentus. Tekstai suskirstyti pagal šiam laikotarpiui būdingas temas

ir išdėstyti chronologine tvarka. Kiekvieną tekstą palydi trumpa biograma su svarbesnių veikalų ir tyrimų nuorodomis.

„Lietuvos politinės minties antologija“ skiriama akademiniam jaunimui, visai politinei bendruomenei, siekiančiai pažinti ir įprasinti savo šalies politinės minties tradicijas. „Paėmęs į rankas pirmąjį antologijos tomą, skaitytojas ras reikšmingiausias

tarpukario Lietuvos politinės minties darbus. Tekstų atranką lėmė keli pagrindiniai kriterijai – pirmiausia, kai kurie iš autorių jau tapo tarpukario politinės minties simboliais. Jų reikšmę pripažino tiek amžininkai, tiek vėlesnių kartų tyrėjai. Antrasis atrankos kriterijus – tekstų teorinė branda. Dažniausiai tai – akademikų rašyti tekstai. Kai kurie jų rodo pirmuosius drąsius žingsnius anksčiau

neišbandytose politinės minties srityse, todėl jų svarbą lemia požiūrio naujumas. Antologijos sudarytojai taip pat siekė pristatyti kuo platesnę ideologinę tarpukario politinės minties panoramą. Tai būtų trečiasis atrankos kriterijus“, – rašoma knygos pratarmėje.

Antologijos sudarytojai – Justinas Dementavičius, Kęstutis Girnius, Algimantas Jankauskas, Alvydas Jokubaitis, Vytautas Radžvilas. ■

Parodos, skirtos Sąjūdžio 30-mečiui

Birželio 4 d. Seimo I rūmų Didžiajame kieme atidaryta fotomenininko Zino Kazėno nuotraukų paroda „Lietuva 1988–1991“, kurioje įamžintos akimirkos iš daugiau nei dviejų šimtų Sąjūdžio laikotarpio piketų, mitingų, akcijų. Per trejus metus fotografas apsilankė 250 mitingų ir akcijų, vykusių Lietuvos miestuose ir miesteliuose, sukauptė daug medžiagos. Žymus Lietuvos fotografas, žurnalistas, menininkas Z. Kazėnas – Žurnalistų sąjungos narys, ilgametis

„Minties“ leidyklos bendradarbis. Atgimimo metais, nuo 1988-ųjų – laisvai samdomas fotografas. 1988–1991 m. Z. Kazėnas buvo Sąjūdžio informacijos agentūros (SIA) fotografas. Surengė apie šimtą fotografijos parodų, pasakojančių apie nepriklausomybės įvykius ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse. Jo parodos eksponuotos Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje, Suomijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Vitražo galerijoje (Seimo I rūmai) pri-

statoma fotografo Vytauto Daraškevičiaus fotografijų paroda „Į Laisvę. 1988–1991 m.“. Fotografas V. Daraškevičius prisimena: „1988 m. birželį prasidėjęs Sąjūdis įtraukė ir mane. Stengiausi nepraleisti nė vieno didesnio renginio, visur aktyviai fotografavau. Nebuvau oficialiosios spaudos atstovas, akreditacijų neturėjau, todėl į uždarus renginius patekdavau retai. Ne tai man buvo įdomiausia. Ir tuomet, ir dabar manau, kad didžiausia šio unikalaus judėjimo jėga

buvo ne jo lyderiai, bet taip vieningai ir masiškai į jį įsitraukę Lietuvos žmonės. Tad daugiausia ir stengiausi fiksuoti nuotaikas, kurias tiesiog spinduliavo susirinkusiųjų veidai: nuostabą, ryžtą, viltį, džiaugsmą. Sąjūdžio renginių akimirkas fiksavau nuo jo pradžios iki pat 1991 m. rugsėjo. Medžiagos susikauptė gausybė.“ Paroda veiks iki birželio 29 d. *Parengta pagal LR Seimo pranešimą* ■

Nauja dr. Stasio Tumėno knyga

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Birželio 7 d. Šiaulių universiteto Bibliotekoje įvyko Lietuvos Respublikos Seimo nario, filologo, knygų leidėjo dr. Stasio Tumėno knygos „Gyvenimo sankirtos“ sutiktuovės. Knyga skirta autoriaus gimtojo Žiemgalos krašto, Linkuvos apylinkių šviesuoliams, dirbusiems tiek Lietuvoje, tiek išsvijioje. Jos išleidimas sutapo su autoriaus 60-uoju gimtadieniu. Gana simboliška, kad Stasys Tumėnas yra gimęs gegužės 7 d. – šią dieną Lietuvoje minime kaip Spaudos atgavimo, Kalbos ir knygos dieną.

Knygos sutiktuovėse gausiai dalyvavo buvę autoriaus bendradarbiai Šiaulių universitete, švietimo darbuotojai, studentai, kraštiečių atstovai, kolegos, su kuriais praleista daug valandų krepšinio aikštelėje. Šia proga pasveikinau autorių Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos vardu, savo ir kolegų filologų vardu pasveikino Šiaulių universiteto profesorius Kazimieras Župerka. Renginį vedė šio universiteto profesorė Džiuljeta Maskoliūnienė.

Knygą sudaro trys dalys ir išsami autoriaus publikacijų bibliografija, apimanti 1984–2018 metus. Knyga gausiai iliustruota unikaliomis archyvų nuotraukomis. Pirmoji dalis skirta gimtojo krašto šviesuoliams, kurių gyvenimas nusipelnė įamžinimo atskirose knygose: kelių Linkuvos kartų mokytojai Stanislavai Lovčikaitei (1929–2013), muzikui, folkloro ansamblių kūrėjui ir krašto dainų rinkėjui Kazimierui Kalibatui (1938–2015) ir ilgus metus Vatikane dirbusiam kunigui Vincentui Pupiniui (1920–1993).

Antroje dalyje aprašytos neeilinės išsvijios asmenybės: nepakartojamas, pasaulinio pripažinimo vertas fotomenininkas Algimantas Kezys (1928–2015), apie kurio atminimo įamžinimą Vilniaus Antakalnio kapinių Menininkų kalnelyje senesniais rašėme „Mokslo Lietuvoje“, kunigas Pranciškus Mykolas Juras (1891–1980), kurį Juozas Eretas įvardijo kaip „užjūrio Valančių“, ir politologas Vytautas Stasys Vardys (1924–1993), visą gyvenimą paskyręs Lietuvos laisvės bylai. Kiekvieną aprašymą papildė gausios cituojamų literatūros šaltinių nuorodos.

Trečiąją dalį sudaro autoriaus straipsniai, susiję su jo dabartine veikla, darbu Seimo Kultūros komitete ir bendroje Seimo bei Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijoje. Interviu „Tikiu, kad tautiečių nebeskirstysime į mus ir juos“ ir straipsniai „Good-bye, Lituanistik(c)a?“, „Lietuvio pasas – saldais išsvijams ar rimtas reikalas?“ ir „Dėl trijų raidžių bylos“ liudija apie principingą, giliai apmąstytą autoriaus pilietinę poziciją, jo gilų susirūpinimą valstybės ir tautos likimu, jos kultūros paveldu.

Knygos „Gyvenimo sankirtos“ turinys toli pranoksta panašiomis progomis parengtus biografinius ar kraštotyros tematicos leidinius rėmus. Kiekvienas straipsnis, glaudžiai susietas su Lietuvos dabartimi ir ateitimi, liudija apie gilų autoriaus išprusimą. Beveik kiekviename puslapyje paminėta daugybė ne tik Lietuvos, bet ir daugelio kitų šalių kultūros veikėjų pavardžių, jų parengtų knygų, kalbų svarbiuose tarptautiniuose forumuose. Knygoje pateikta daugybė pasiūlymų, kaip galima racionaliai ir operatyviai išspręsti ne vieną mūsų dabartinio gyvenimo

Knygos sutiktuovių renginio vedėja prof. Džiuljeta Maskoliūnienė

mo problemą, taikliai įvardinti klystkeltai, į kuriuos Lietuvą stumia primityviojo globalizmo ir pseudomodernizmo šalininkai, nepajėgiantys suvokti tūkstantmečio tautų kultūros paveldo prasmės. ■

Knygos sutiktuovėse kalba Seimo narys prof. Arūnas Gumuliauskas (viduryje)

Knygos autorių sveikina krepšinio trenerio ir varžybų kolegos. J. Jasaičio nuotr.

KVIEČIAME Į MOKSLO RENGINIUS

Nacionalinė sociologų konferencija

Lietuvos sociologų draugijos interneto svetainėje paskelbtas kvietimas teikti pranešimų santraukas 2018 m. nacionalinei konferencijai, kurį vyks Klaipėdos universitete spalio 12–13 d. Kvietimo tekstas: <http://sociology.lt/sociologinio-zinojimo->

autoritetas-poveikis-vertes-kurimas-ir-kvestionavimas

Kviečiame teikti pranešimų santraukas konferencijos organizatoriams ir dalintis šia informacija.

Lietuvos sociologų draugija

SPAUDOS PUSLAPIUOSE

Emigruojama iš Lietuvos todėl, kad nebelieka priežasčių pasilikti

Rašytojas Vytautas Bubnys apie laisvę:

Laisvė, žinoma, yra labai gerai – tai neginčytina vertybė, tačiau nereikia pamiršti, kad laisvė yra neaprepiamas vandenynas, kuriame nemokančiam plaukti labai lengva nuskęsti. Todėl žmogus turi išlikti sąmoningas, todėl turi gyventi atsakingai, privalo save apsibrėžti, kad dėl tos laisvės neatsikąstų

daugiau, nei gali apžioti. Juk ne iš kur kitur, o būtent iš neapžiojamos laisvės tie stubbinantys emigrantų skaičiai, visuotinis nutautėjimas, susvetimėjimas vienas kito atžvilgiu...

Tai – laisvė, neturinti savo ribų ir, svarbiausia, neturinti tikslo. Ir skaudžiausia, kad šiandien dažniau emigruojama iš Lietuvos jau ne todėl, kad yra priežastis iš čia išvažiuoti, o todėl, kad nebelieka priežasčių pasilikti.

Kviečia senovinės technikos muziejus Smalininkuose

Senovinės technikos muziejus buvo įregistruotas kaip viešoji įstaiga 2004 m. birželio 11 d. Įregistravimo metu jame buvo 7 tūkst. eksponatų. Dabartinis eksponatų skaičius – apie 23,5 tūkst. Muziejus jau pradėjo ruošti savo veiklos 15 metų jubiliejui.

Muziejuje sukauptos šios kolekcijos:

- žemės ūkio technika (pamatysite kaip atrodė ir pirmieji traktoriai bei prie jo kabinamas inventorių);
- namų ūkio, buitinė technika;
- foto ir kino technika;
- spausdinimo mašinos ir kita įranga;
- transporto priemonės (automobiliai, motociklai);
- geležies apdirbimo įranga;
- medienos apdirbimo įranga;
- civilinė ir karinė radijo technika;

- precizinės vibromechanikos ir vibrotechnikos pavyzdžiai;
- spauda;
- mokslo ir technikos knygos.

Muziejaus adresas: Liepų g. 2, Smalininkai (Jurbarko r.). Rasti muziejų padės rodyklės, o ir bene kiekvienas Smalininkų gyventojas parodys, kaip jį pasiekti.

Darbo laikas: visos savaitės dienos, nuo 10 iki 20 val. Pageidaujant ekskursijas veda gidas. Įėjimas – nemokamas: bilietų nėra, tačiau yra aukų dėžutė.

Išankstinis ekskursijų užsakymas tel: (8 650) 35 586, (8 612) 88 209. Muziejaus įkūrėjas ir vadovas – doc. dr. Justinas Stonys. Muziejininė – Angelina Reičiūnienė.

„Mokslo Lietuva“ yra muziejaus informacinis rėmėjas. „ML“ informacija

Muziejaus vadovas J. Stonys su LMA akademiku K. Ragulskiu ir profesoriumi A. Bubuliu

Foto-kino skyriaus eksponatų fragmentas

Konferencija Aleksandro Stulginskio universiteto Bandymų stotyje

2018 m. birželio 20 d. 9.30 val. Aleksandro Stulginskio universiteto Bandymų stotyje įvyko mokslinė-praktinė konferencija ir šiuolaikinių augalininkystės

technologijų apžiūra „Žemdirbio vasara 2018. Kintančio klimato, inovacijų ir konkurencingumo išbandymai tvariam ūkininkavimui“.

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
(Pavadoja Valentas Daniūnas)
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.